

Internationella adoptionsfrågor m.m.

Sammanfattning

I betänkandet behandlas regeringens proposition 2003/04:131 Internationella adoptionsfrågor. Vidare behandlas 21 motionsyrkanden som väckts med anledning av propositionen samt 13 motionsyrkanden från allmänna motions-tiderna 2002 och 2003.

Lagutskottet har avgett yttrande i ärendet (2003/04:LU3y).

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till ändringar i bl.a. lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling och socialtjänstlagen (2001:453). Lagändringarna införs i syfte att stärka barnets rätt i adoptionsprocessen. Förslaget att omvandla Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) till Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) tillstyrks av ett enigt utskott. Riksdagen bör vidare enligt utskottets mening anta förslagen till ändringar i bl.a. äktenskapsbalken i avsikt att jämställa adoptivförhållanden med biologiskt släktskap vid tillämpningen av reglerna om äktenskapshinder och partnerskapshinder. Utskottet tillstyrker även övriga lagförslag och avstyrker samtliga motioner.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2005.

I betänkandet finns 18 reservationer och ett särskilt yttrande.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	8
Ärendet och dess beredning.....	8
Propositionens huvudsakliga innehåll	8
Utskottets överväganden	9
Ny myndighet för internationella adoptionsfrågor.....	9
Utskottets ställningstagande	10
Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i	
Sverige.....	11
Utskottets ställningstagande	13
Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i	
ett annat land.....	13
Utskottets ställningstagande	17
Medel för återbetalning vid avveckling.....	18
Utskottets ställningstagande	18
Medgivande att ta emot ett barn	19
Utskottets ställningstagande	20
Stöd och hjälp till adopterade och deras familjer.....	21
Utskottets ställningstagande	22
Att söka sina rötter.....	23
Lagutskottets yttrande.....	24
Socialutskottets ställningstagande	25
Samverkan och kompetensutveckling	25
Utskottets ställningstagande	28
Äktenskap mellan adoptivbarn och adoptant.....	28
Lagutskottets yttrande.....	30
Socialutskottets ställningstagande	32
Adoptionskostnadsbidrag m.m.	32
Utskottets ställningstagande	33
Övriga lagförslag	34
Övriga adoptionsfrågor.....	34
Lagutskottets yttrande.....	36
Socialutskottets ställningstagande	37
Reservationer.....	38
Särskilt yttrande.....	49
Bilagor:	
1. Förteckning över behandlade förslag.....	50
Propositionen.....	50
Följdmotioner	50
Motioner från allmänna motionstiderna 2002 och 2003.....	52

2. Regeringens lagförslag.....	54
3. Lagutskottets yttrande 2003/04:LU3y.....	69

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. En ny myndighet för internationella adoptionsfrågor

Riksdagen godkänner vad regeringen föreslår om ny myndighet för internationella adoptionsfrågor (avsnitt 5).

2. Lokalisering av den nya adoptionsmyndigheten

Riksdagen avslår motion 2003/04:So18.

3. Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i Sverige

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling såvitt avser 6 §, dock med den ändringen att orden ”endast ges” ersätts av ”ges endast”. Riksdagen avslår därmed motionerna 2003/04:So23 yrkande 3 och 2003/04:So25 yrkande 1.

Reservation 1 (m, kd)

4. Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling såvitt avser 6 a §. Riksdagen avslår därmed motionerna 2003/04:So20 yrkande 2 och 2003/04:So25 yrkande 2.

Reservation 2 (fp, kd, c)

Reservation 3 (m)

5. En uthållig mångfald av adoptionsorganisationer

Riksdagen avslår motion 2003/04:So21 yrkande 3.

Reservation 4 (fp, kd, c)

6. Återbetalning av medel vid avveckling av en sammanslutning

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling såvitt avser 8 d §.

7. Avsättning av medel för avvecklingskostnader

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling såvitt avser 8 e §. Riksdagen avslår därmed motion 2003/04:So20 yrkande 1.

Reservation 5 (fp)

8. Medgivande att ta emot ett barn

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) såvitt avser 6 kap. 12 §. Riksdagen avslår därmed motion 2003/04:So20 yrkande 3.

Reservation 6 (m, fp, kd)

9. Frivilligorganisationers delaktighet i föräldrautbildning inför adoption

Riksdagen avslår motion 2003/04:So21 yrkande 2.

10. Stöd och hjälp till adopterade och deras familjer

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So23 yrkande 2 och 2003/04:L319 yrkande 16.

Reservation 7 (kd)

Reservation 8 (mp)

11. Barnets rätt till kunskap om sitt ursprung

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So19, 2003/04:So21 yrkande 1 och 2003/04:So24 yrkandena 1 och 2.

Reservation 9 (v, c, mp)

12. Stärkta ekonomiska möjligheter för adoptivbarn att söka sitt ursprung

Riksdagen avslår motion 2003/04:So385.

Reservation 10 (m)

13. Stimulansbidrag för samverkan

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:So22 och 2003/04:So23 yrkande 4.

Reservation 11 (kd)

14. Kvalitet och kompetensutveckling

Riksdagen avslår motion 2003/04:So326 yrkandena 1–3.

Reservation 12 (m)

15. Utredning av adoptivbarns situation i Sverige

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:L207 yrkandena 4 och 5 samt 2003/04:L221 yrkandena 4 och 5.

Reservation 13 (m, kd)

16. Äktenskap mellan adoptivbarn och adoptant m.m.

Riksdagen antar regeringens förslag till

- a) lag om ändring i äktenskapsbalken och
- b) lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap.

Riksdagen avslår därmed motion 2003/04:So20 yrkandena 4 och 5.

Reservation 14 (fp)

17. Inskränkning av rätten till adoptionskostnadsbidrag

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn.

18. Höjning av adoptionskostnadsbidraget

Riksdagen avslår motion 2003/04:So25 yrkande 3.

Reservation 15 (m)

19. Lagförslagen i övrigt

Riksdagen antar regeringens förslag till

- a) lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling i den mån lagförslaget inte omfattas av vad utskottet föreslagit ovan, dock med den ändringen i 10 § andra stycket att ordet ”§§” ersätts av ”§” samt med den ändringen i ingressen till lagförslaget att orden ”8–8 d” ersätts av ”8–8 e”,
- b) lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) i den mån lagförslaget inte omfattas av vad utskottet föreslagit ovan,
- c) lag om ändring i föräldrabalken,
- d) lag om ändring i sekretesslagen (1980:100) och
- e) lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner.

20. En översyn av adoptionslagstiftningen

Riksdagen avslår motion 2003/04:So23 yrkande 1.

Reservation 16 (m)

Reservation 17 (kd)

21. Enskilda adoptioner

Riksdagen avslår motion 2003/04:So21 yrkande 4.

22. Partnerskap och adoption

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So512 yrkande 3 och 2003/04:L350 yrkande 3.

Reservation 18 (fp)

23. Nationella adoptioner

Riksdagen avslår motionerna 2002/03:So415 och 2003/04:So445.

Stockholm den 21 september 2004

På socialutskottets vägnar

Ingrid Burman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ingrid Burman (v), Chatrine Pålsson (kd), Kristina Zakrisson (s), Margareta Israelsson (s), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Conny Öhman (s), Catherine Persson (s), Erik Ullenhag (fp), Kenneth Johansson (c), Anne Marie Brodén (m), Elina Linna (v), Martin Nilsson (s), Magdalena Andersson (m) och Jan Lindholm (mp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Socialutskottet har berett lagutskottet tillfälle att yttra sig över propositionen jämte eventuella motioner.

Lagutskottet har avgett yttrande över propositionen såvitt avser förslagen om äktenskap respektive partnerskap mellan adoptivbarn och adoptant (avsnitt 11) samt motionerna So19 (v), So20 (fp) yrkandena 4 och 5, So21 (c) yrkande 1, So23 (kd) yrkande 1 och So24 (mp). Yttrandet, som begränsas till rent familjerättsliga frågeställningar, återfinns i *bilaga 3* (2003/04:LU3y).

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen lämnas förslag som syftar till att stärka barnets rätt i adoptionsprocessen. I lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling föreslås skärpta och tydligare villkor för att en sammanslutning skall få auktorisation att förmedla internationella adoptioner samt bestämmelser om dokumentationsskyldighet och om ökade tillsynsverktyg för adoptionsmyndigheten. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) föreslås avvecklas som nämndmyndighet och omvandlas till Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA).

Regeringen anser att adoptivförhållanden skall jämföras med biologiskt släktskap vid tillämpningen av reglerna om äktenskapshinder och partnerskapshinder. En konsekvens av ändringen är att adoptant och adoptivbarn inte längre kan ingå äktenskap med varandra eller registrera sitt partnerskap.

Vidare föreslås en ändring i socialtjänstlagen (2001:453) när det gäller krav på blivande adoptanter för att få medgivande att ta emot ett utländskt barn i syfte att adoptera det.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2005.

Till grund för förslagen i propositionen ligger betänkandet från *Utredningen om internationella adoptioner*, Adoption – till vilket pris? (SOU 2003:49). Lagförslagen angående äktenskap och registrerat partnerskap mellan adoptivbarn och adoptant grundas på ett förslag från *Förmyndarskapsutredningen*, Adoptionsfrågor (SOU 1989:100), och en inom Regeringskansliet upprättad promemoria.

Utskottets överväganden

Ny myndighet för internationella adoptionsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör godkänna vad regeringen föreslår om en ny myndighet för internationella adoptionsfrågor. Riksdagen bör vidare avslå en motion om lokalisering av den nya myndigheten till Örebro.

Propositionen

Regeringen föreslår att Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) avvecklas som nämndmyndighet och omvandlas till en ny myndighet med ansvar för internationella adoptionsfrågor, Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA).

Regeringen har övervägt om nämndorganisation fortfarande är den mest ändamålsenliga organisationsformen för adoptionsmyndigheten. Bland annat av det skälet att det från rättssäkerhetssynpunkt inte är nödvändigt med kollektivt beslutsfattande har regeringen funnit att det inte längre finns behov av en sådan organisationsform. Regeringen har även prövat om myndighetens uppgifter kan inordnas i en redan befintlig myndighet (Socialstyrelsen) men därvid kommit fram till att internationella adoptionsfrågor bäst tas om hand i en egen myndighet. Den framtida myndighetsorganisationen inom adoptionsområdet bör enligt regeringens mening utföra i stort sett samma uppgifter som NIA gör i dag.

Genom förslagen i propositionen att i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling införa fler och tydligare förutsättningar för auktorisation, tydliga krav på sammanslutningarnas löpande verksamhet samt fler instrument för tillsyn, får den nya myndigheten nya och bättre förutsättningar för en aktiv tillsyn. Detta kräver enligt regeringen en hög grad av oberoende gentemot de auktoriserade sammanslutningarna.

Motion

I motion 2003/04:So18 av Inger Lundberg m.fl. (s) begärs ett tillkännagivande om lokalisering av Myndigheten för internationella adoptionsfrågor till Örebro. Enligt motionärerna ankommer det på riksdag och regering att i samband med ny- och ombildning av myndigheter pröva förutsättningarna för att lokalisera den nya myndigheten utanför Stockholmsområdet. Motionärerna åberopar som skäl för att förlägga MIA till Örebro bl.a. goda trafikförbindelser, att kommunen och landstinget samarbetar för att få till stånd ett barnrättscentrum samt att det inom Örebro universitet finns flera utbildningar av intresse för den nya myndigheten.

Bakgrund m.m.

Enligt uppgift från *Socialdepartementet* har frågan om lokalisering av den nya myndigheten diskuterats. Enligt departementet har myndigheten sådana uppgifter och kontakter att det vore helt olämpligt att förlägga den till någon annan ort än Stockholm.

Näringsutskottet behandlade en rad motioner om utlokalisering av statlig verksamhet i det av riksdagen godkända *betänkandet 2003/04:NU9 Vissa frågor om regional utvecklingspolitik*. Nu gällande principer för utlokalisering av statliga myndigheter, vilka finns noggrant redovisade i *betänkande 2002/03:NU8*, utgår enligt näringsutskottets uppfattning från kriterier som bör ge vägledning vid överväganden om lokalisering av nya myndigheter eller enheter. Bland annat bör alltid en annan lokaliseringsort än Stockholm övervägas. Orter där statlig verksamhet läggs ned eller som i övrigt är mindre välförsedda med statliga arbeten skall övervägas inför varje beslut när nya myndigheter skall lokaliseras eller befintliga myndigheter omlokaliseras. En utgångspunkt är att riksdagen kan förvänta sig att regeringen underställer riksdagen ärenden om lokalisering av statlig verksamhet som är av större vikt eller på annat sätt av principiellt intresse för bedömning och beslut. Självklart föreligger alltid möjligheten för utskott och riksdag att göra bedömningen att det inte finns skäl för riksdagen att ta ställning i ett lokaliseringsärende. Näringsutskottet ansåg att de nu gällande principerna för utlokalisering av statliga myndigheter bör följas i överensstämmelse med de grunder som riksdagen uttalat men att det samtidigt måste finnas en öppenhet för att nya utredningsresultat på sikt kan visa på nya vägar. Motionerna avstyrktes.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens uppfattning att den myndighet som ansvarar för internationella adoptionsfrågor inte längre behöver vara organiserad som en nämndmyndighet. I sammanhanget bör bl.a. nämnas att beslut om auktorisation sedan flera år tillbaka kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Vidare instämmer utskottet med regeringen i att en ny myndighet för internationella adoptionsfrågor (MIA) lämpligen bör inrättas och att ansvaret för dessa frågor således inte bör övertas av någon redan befintlig myndighet. Vad som anförs i propositionen om den nya myndighetens arbetsuppgifter och tydligare tillsynsroll har utskottet inte heller något att erinra emot. Riksdagen bör därmed godkänna vad regeringen föreslår om en ny myndighet för internationella adoptionsfrågor (avsnitt 5 i propositionen).

När det gäller motion 2003/04:So18 (s) vill utskottet hänvisa till de gällande principerna för utlokalisering av statliga myndigheter. Utgångspunkten är att riksdagen kan förvänta sig att regeringen underställer ärenden om lokalisering av statlig verksamhet som är av större vikt eller på annat sätt av principiellt intresse för riksdagens bedömning och beslut. Självklart föreligger alltid möjligheten för utskott och riksdag att göra bedömningen att det inte finns

skäl att ta ställning i ett lokaliseringsärende. Utskottet är emellertid inte berett att föreslå riksdagen några åtgärder med anledning av motionen.

Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i Sverige

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör, med en smärre justering, anta regeringens förslag till ändring i 6 § lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. Genom ändringen skärps villkoren för auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling på så sätt att om en sammanslutning även bedriver annan verksamhet än adoptionsförmedling, får den andra verksamheten inte äventyra förtroendet för adoptionsverksamheten. Riksdagen bör avslå två motionsyrkanden angående personell åtskillnad mellan en sammanslutnings olika verksamheter.

Jämför reservation 1 (m, kd).

Propositionen

För att få förmedla utländska barn för adoption i Sverige krävs sedan den 1 juli 1979 auktorisation utfärdad av NIA. Sammanslutningarna ansöker om auktorisation för varje enskilt land som de vill samarbeta med. I ett ärende om auktorisation kan förhållanden i utlandet inte beaktas eftersom nuvarande förutsättningar för auktorisation endast avser den svenska sammanslutningens organisation, verksamhetsinriktning, sakkunskap och omdöme. Regeringen föreslår i propositionen att auktorisation skall ges i två led. Först prövas sammanslutningarnas förutsättningar att över huvud taget fungera som förmedlare av internationella adoptioner. Därefter prövas att förhållandena i det enskilda landet för vilket auktorisation söks är sådana att ett samarbete är lämpligt. Auktorisation enligt det första ledet skall kunna ges för högst fem år och för det andra ledet för högst två år.

När det gäller det första ledet, dvs. prövningen av om en sammanslutning skall ges auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i Sverige, anser regeringen att de nu gällande villkoren för auktorisation i 6 § lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling bör kompletteras med kravet att om en sammanslutning även bedriver annan verksamhet än internationell adoptionsförmedling, får den andra verksamheten inte äventyra förtroendet för adoptionsverksamheten. Annan verksamhet kan exempelvis vara biståndsverksamhet, rehabiliteringsverksamhet, allmänt hjälparbete, kyrklig verksamhet och missionärsverksamhet.

Sammanslutningarnas huvudsakliga syfte är att förmedla internationella adoptioner. Samtidigt ser många sammanslutningar biståndsverksamhet som

en förutsättning för att kunna bedriva adoptionssamarbete med utlandet. Det ligger därför i sakens natur att de båda verksamheterna inte är totalt oberoende av varandra. Utifrån denna verklighet måste dock, enligt regeringen, säkerställas att biståndsverksamheten ges villkorslöst och att det inte finns en sådan koppling mellan verksamheterna att de kan sammanblandas. En sådan situation kan annars uppstå att biståndet blir ett slags betalning för att få förmedla barn till adoption. Sverige är förpliktigt att förhindra att en sådan situation uppstår, både utifrån barnkonventionen och 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner (nedan benämnd Haagkonventionen).

Regeringen framhåller att det inte är frågan om att sammanslutningarna inte skall tillåtas att ha biståndsverksamhet i ursprungsländerna. Regeringen har inget att invända mot att sammanslutningar också bedriver annan verksamhet än adoptionsförmedling, under förutsättning att det är sådan personell och ekonomisk åtskillnad mellan verksamheterna att förtroendet för adoptionsverksamheten inte äventyras.

När det gäller personell åtskillnad har NIA i sitt remissvar framhållit att det varken är möjligt eller särskilt effektivt att i alla lägen skilja på de personer som arbetar med adoption respektive bistånd. Det är exempelvis orimligt på ledningsnivå och även i vissa fall i samband med att en organisation som arbetar med både adoption och bistånd besöker olika länder. Regeringen uppger sig ha full förståelse för dessa synpunkter men menar att grundregeln bör vara personell åtskillnad mellan verksamheterna både när det gäller sammanslutningens egen personal och när det gäller kontaktpersoner i utlandet. I vissa situationer är detta dock inte möjligt och då måste enligt propositionen undantag från grundregeln kunna göras.

Eventuell annan verksamhet bör hållas ekonomiskt skild från adoptionsverksamheten och redovisas separat. Flera av sammanslutningarna har framhållit att detta uppfylls redan i dag.

Regeringen föreslår vidare att det för auktorisation skall krävas att sammanslutningen har styrelse och revisorer samt stadgar som innebär att sammanslutningen är öppen.

Motioner

I *motion 2003/04:So25 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m)* begärs ett tillkännagivande om vad i motionen anförs om biståndsarbete (*yrkande 1*). Motionärerna anser att förslaget i propositionen om att de olika verksamheter som sammanslutningarna bedriver bör vara personellt åtskilda är ett alltför starkt krav. Det kan vara svårt för en organisation med begränsade personalresurser i ett visst land att leva upp till detta krav. Enligt motionärerna bör det i de flesta fall räcka med att adoptionsverksamheten är ekonomiskt åtskild från organisationens övriga verksamheter. MIA bör ha möjlighet att pröva integriteten i varje enskilt fall där bistånds- respektive adoptionsverksamhet bedrivs av samma organisation.

I motion 2003/04:So23 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd) begärs ett tillkännagivande om biståndsinsatser i samband med adoption (yrkande 3). Även i denna motion anförs att det bör vara möjligt att efter särskild prövning ge adoptionsorganisationer tillstånd att bedriva både adoptions- och biståndsverksamhet med samma kontakt, under förutsättning att ekonomisk åtskillnad mellan verksamheterna föreligger. Enligt motionärerna bör både MIA och biståndsorganet Sida ges möjlighet att i dessa fall pröva huruvida integriteten i respektive verksamhet värnas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser positivt på förslaget att auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling skall ges i två steg. I ett första led skall bl.a. den sökande sammanslutningens organisation och verksamhetsinriktning bedömas. Såvitt gäller sammanslutningar som även bedriver annan verksamhet än internationell adoptionsförmedling föreslås en skärpning av nuvarande villkor för auktorisation i 6 § lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. Ändringen innebär att den andra verksamheten inte får äventyra förtroendet för adoptionsverksamheten. Utskottet vill framhålla vikten av att biståndsverksamhet och annan liknande verksamhet sker helt villkorslöst. Utskottet tillstyrker därmed, med en redaktionell ändring, det ovannämnda lagförslaget. Utskottet konstaterar att det i propositionen fylligt redovisas de överväganden som gjorts i anslutning till bestämmelsens utformning. Motionerna 2003/04:So25 (m) yrkande 1 och 2003/04:So23 (kd) yrkande 3 får anses i vart fall delvis tillgodosedda.

Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till ny 6 a § i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. I bestämmelsen ställs upp en rad villkor som skall vara uppfyllda för att en sammanslutning skall få auktorisation att arbeta med adoptionsförmedling i ett specifikt land. Riksdagen bör avslå motioner rörande dels de föreslagna kraven för auktorisation, dels om att säkerställa en mångfald bland adoptionsorganisationerna.

Jämför reservationerna 2 (fp, kd, c), 3 (m) och 4 (fp, kd, c).

Propositionen

Såsom nämnts ovan är det i dag inte möjligt att i samband med bedömningen av om en sammanslutning skall ges auktorisation att verka i ett annat land beakta förhållandena i detta land. Regeringen anser denna situation otill-

fredsställande eftersom de kontakter sammanslutningen samarbetar med i utlandet, utlandets lagstiftning och administration rörande internationell adoption och övriga förhållanden i landet har avgörande betydelse för hur förmedlingsarbetet kommer att fungera. Regeringen föreslår därför en ny paragraf, 6 a §, i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. I bestämmelserna anges de förutsättningar som ett land och en kontakt skall uppfylla för att ett adoptionsarbete skall kunna inledas. Dessa förutsättningar gäller då en sammanslutning, som har auktorisation att bedriva internationell adoptionsverksamhet i Sverige, ansöker om auktorisation att inleda eller fortsätta ett adoptionsarbete med ett specifikt land (auktorisering enligt andra ledet).

Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land får enligt förslaget beviljas under förutsättning att:

- det land man vill samarbeta med har en adoptionslagstiftning eller annan reglering som beaktar de grundläggande principer som uttrycks i barnkonventionen och Haagkonventionen,
- landet har en fungerande administration kring adoptionsverksamheten,
- sammanslutningen redovisar kostnaderna i utlandet och hur de fördelar sig och
- det med hänsyn till kostnadsbilden, balansen mellan de svenska sammanslutningarna och omständigheterna i övrigt bedöms som lämpligt att sammanslutningen samarbetar med det andra landet.

Inför auktorisation skall, om det inte är uppenbart obehövligt, adoptionsmyndigheten samråda med den svenska utlandsmyndigheten i det andra landet och vid behov även med barnrättsorganisationer som verkar i det andra landet.

När det särskilt gäller kravet att ett samarbete skall bedömas lämpligt med hänsyn till kostnadsbilden anføres i propositionen att den avgift som de svenska sammanslutningarna (i förlängningen adoptivföräldrarna) betalar i utlandet bl.a. avser kostnader för barnets vård och uppehälle, advokat, domstol, pass, översättning och legalisering, avgifter till myndigheter och organisationer, lön till medarbetare eller kontaktpersoner, lokaler, tolkar, telefon, kontaktuppehållande verksamhet (sammanslutningens resor) och ofta även kostnader för stöd och hjälp till barn som blir kvar på barnhemmen. I vissa fall ingår även mer omfattande kostnader för utrustning av barnhem, vård och stöd till mödrar och olika utbildningsprogram.

Regeringen påpekar att enligt artikel 32 i Haagkonventionen får endast kostnader och utgifter som inkluderar rimliga yrkesmässiga arvoden till personer som medverkar vid adoptionen debiteras eller betalas. I samband med Specialkommissionens möte år 2000 antogs enhälligt en rekommendation som innebär att donationer från blivande adoptivföräldrar till sammanslutningar involverade i adoptionsprocessen inte får efterfrågas, erbjudas eller lämnas. Samtidigt antogs enhälligt en rekommendation att mottagarländer

skall uppmuntras att stödja ansträngningar i ursprungsländer för att förbättra nationella skyddsåtgärder för barn, inklusive program för att förhindra övergivande. Stödet får emellertid inte erbjudas eller efterfrågas på ett sätt som äventyrar integriteten i den internationella adoptionsprocessen eller skapar ett beroende av inkomster som härrör från internationell adoption. Därtill får placeringsbeslut inte påverkas av nivån på betalning eller bistånd. Beloppen får inte påverka möjligheten att ett barn blir tillgängligt för adoption, inte heller ålder, hälsotillstånd eller några andra egenskaper hos det blivande adoptivbarnet. Enligt regeringen är det, trots dessa rekommendationer, inte uteslutet med olika tolkningar av vilka kostnader och utgifter som kan accepteras.

Enligt propositionen ansåg Utredningen om internationella adoptioner att utvecklingen bör gå mot att den del av kostnaden som avser annat än faktiska kostnader för adoptionen (genomsnittligt beräknade) successivt minskar och att den faktiska kostnaden för adoption skall beräknas fr.o.m. tidpunkten då barnförslag lämnas. Såsom NIA och andra framfört är det enligt regeringens mening inte rimligt att endast betala för barnets omkostnader fr.o.m. att barnförslaget ges. Ersättning bör kunna ges för kostnader knutna till barnet även innan barnförslaget. Dessutom menar NIA att det är en humanitär självklarhet att ge en viss rimlig ersättning till ett barnhem för de barn som är kvar på barnhemmet, när förhållandena är undermåliga. Det gagnar samtliga barn – de som blir kvar och de som adopteras internationellt – att levnadsbetingelserna på barnhemmen är goda. Regeringen uppger sig i mångt och mycket dela NIA:s synpunkter. Att endast betala för kostnader kopplade till de barn som är aktuella för internationell adoption kan leda till ojämlika villkor på barnhemmen.

Vilka kostnader som kan vara rimliga kräver enligt regeringen noggranna överväganden. Som hjälp vid auktorisation och tillsyn bör adoptionsmyndigheten därför, i samarbete med andra centralmyndigheter och aktörer, såsom exempelvis Sida, och med de auktoriserade sammanslutningarna, noggrant utarbeta riktlinjer för vad som kan anses vara en acceptabel ersättningsnivå. Regeringen menar att ersättning bör kunna ges för kostnader som avser ett specifikt barn och för att täcka en rimlig del av barnhemmets löpande kostnader eller andra administrativa kostnader förknippade med den internationella adoptionsverksamheten. Det får dock inte finnas risk för att internationell adoptionsverksamhet ger så stora fördelar att ett beroende av inkomster från sådan verksamhet skapas i ursprungslandet, anför det.

Adoptionsmyndigheten skall i varje enskilt fall göra en bedömning av kostnadsbilden, dvs. den totala kostnaden och hur avgifterna används av den utländska förmedlingskontakten. För att kunna göra en bedömning av om kostnaderna i utlandet är rimliga måste adoptionsmyndigheten ha kunskap om kostnadsläget i stort i landet, exempelvis när det gäller löner och avgifter. Vid denna bedömning bör adoptionsmyndigheten ha kontakt med den svenska utlandsmyndigheten i det andra landet.

Såvitt avser kravet på balans mellan de svenska sammanslutningarna anför i propositionen att det i dag finns en mycket stor sammanslutning, en medelstor, två något mindre och två mycket små sammanslutningar. Enligt Utredningen om internationella adoptioner vore det gynnsamt med mer jämnstora sammanslutningar i Sverige. Regeringen delar denna uppfattning. I detta ligger att myndigheten bör underlätta för de mindre sammanslutningarna att växa, om de önskar det. Vid beslut om auktorisation bör adoptionsmyndigheten eftersträva en bättre balans i storlek mellan de svenska sammanslutningarna. Om flera sammanslutningar ansöker om auktorisation för samma land, bör det enligt regeringens mening t.ex. vara möjligt att ge en mindre sammanslutning prioritet, om sammanslutningarna i övrigt är kvalitetsmässigt likvärdiga.

Ett adoptionssamarbete skall, såsom framgår ovan, också vara lämpligt med hänsyn till omständigheterna i övrigt. Den utländska förmedlingsverksamheten skall bedrivas seriöst och utan vinstintresse. Vidare måste situationen i allmänhet i landet vara stabil. Det får inte förekomma korruption som kan påverka adoptionsverksamheten eller handel med barn.

I denna bedömning skall enligt regeringen även vägas in om skadlig konkurrens om barnen kan uppstå. Om en sammanslutning verkar i ett land kan det vara olämpligt att en annan sammanslutning ges auktorisation för det landet, om det finns risk för att denna sammanslutning konkurrerar ut den sammanslutning som redan har auktorisation för landet. Detta kan till exempel vara fallet i länder där det är få barn som är tillgängliga för adoption.

Motioner

I motion 2003/04:So25 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m) begärs ett tillkännagivande om krav för auktorisation (*yrkande 2*). Motionärerna ställer sig kritiska till förslaget till 6 a § första stycket 4 lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. Enligt motionärerna medför kravet på balans mellan sammanslutningarna en risk för att organisationer tvingas lämna ett visst land under några år. Detta innebär en nackdel för bl.a. familjer som adopterat från ett land via en organisation och som sedan vill adoptera syskon från samma land. Möjligheterna att hjälpa adopterade att få veta mer om sin bakgrund försvåras också. Motionärerna föredrar att uppmuntra organisationerna till ökat samarbete framför att ställa krav på balans mellan sammanslutningarna.

I motion 2003/04:So20 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) yrkas att riksdagen godkänner vad som i motionen anförts om innebörden av 6 a § 4 lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling (*yrkande 2*). Motionärerna ställer sig bakom vad NIA i sitt remissvar uttalade om att det är en humanitär självklarhet att ge en viss rimlig ersättning till ett barnhem även för de barn som är kvar på barnhemmet, när förhållandena är undermåliga. Regeringen säger sig visserligen i mångt och mycket dela NIA:s synpunkter men inskränker trots det den acceptabla ersättningsnivån till barnhemmet till att avse endast kostnader som är förknippade med den internationella adoptionsverk-

samheten, däribland kostnader som avser det barn som blir adopterat. Enligt motionärerna behövs ett förtydligande på denna punkt. För att tillämpningen av de nya reglerna inte skall bli alltför snäv och till skada för de barn som inte adopteras, anser motionärerna att riksdagen bör ansluta sig till det NIA anförts.

I motion 2003/04:So21 av Kenneth Johansson m.fl. (c) begärs ett tillkännagivande om behovet av att de olika adoptionsorganisationernas arbetsförutsättningar och lämpliga åtgärder för att säkerställa en uthållig mångfald av adoptionsorganisationer utreds (yrkande 3). Motionärerna anför att det finns ett värde i att slå vakt om en viss mångfald av adoptionsorganisationer och undvika en process där de mindre organisationerna slås ut. Motionärerna anser att adoptionsorganisationerna självfallet skall kunna leva upp till höga kvalitetskrav men att regeringens förslag att beakta mångfalden vid beviljandet av auktorisation är synnerligen behövt. Än mer verksamma åtgärder kan emellertid behövas för att säkerställa att de olika organisationerna får likvärdiga förutsättningar till utveckling, anför det.

Utskottets ställningstagande

I förslaget till 6 a § lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling ställer regeringen upp en rad villkor som skall vara uppfyllda för att en sammanslutning skall få auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett specifikt land. Bland annat krävs att samarbetet med det andra landet är lämpligt med hänsyn till kostnadsbilden, balansen mellan sammanslutningarna och omständigheterna i övrigt. Utskottet konstaterar även i denna del att det i propositionen utförligt redovisas de överväganden som gjorts i anslutning till bestämmelsens utformning.

I motion 2003/04:So25 (m) yrkande 2 redovisas vissa nackdelar med att en i ett visst land redan etablerad sammanslutning inte erhåller fortsatt auktorisation. Önskan att skapa mer jämnstora sammanslutningar får dock enligt utskottets mening anses väga tyngre. Utskottet ställer sig därmed bakom lagförslaget och avstyrker motionen. Utskottet finner heller ingen anledning att tillmötesgå kravet i motion 2003/04:So20 (fp) yrkande 2 om ytterligare uttalanden kring hur rekvisitet rörande kostnadsbilden närmare bör tillämpas. Även denna motion avstyrks.

Utskottet delar uppfattningen i motion 2003/04:So21 (c) yrkande 3 om vikten av mångfald bland sammanslutningarna. Motionen, som till stor del får anses tillgodosedd med regeringens förslag, bör emellertid inte föranleda något initiativ från riksdagens sida.

Medel för återbetalning vid avveckling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till 8 d och e §§ lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling. Lagrummen innehåller bestämmelser om att en auktoriserad sammanslutning skall kunna betala tillbaka erlagda avgifter till sökandena samt ha ekonomiska medel som täcker kostnaderna vid en avveckling av sammanslutningen. Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande om avslag på förslaget till 8 e §.

Jämför reservation 5 (fp).

Propositionen

Enligt regeringen måste någon form av ekonomisk säkerhet finnas för sökandena i det fall en sammanslutning upphör med sin förmedlingsverksamhet. I lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling föreslås därför en ny bestämmelse (8 d §) med innebörd att medel som en sökande har inbetalat till en auktoriserad sammanslutning och som inte avser ersättning för intjänat arvode, uppkomna kostnader eller gjorda utlägg, om annat inte har avtalats, vid varje tillfälle skall kunna betalas tillbaka.

För att ytterligare stärka den ekonomiska säkerheten för sökandena föreslår regeringen vidare att en auktoriserad sammanslutning dessutom skall vara skyldig att ha ekonomiska medel som kan täcka kostnaderna vid en avveckling av verksamheten (8 e §). Sammanslutningen får enligt propositionen bedöma vilka kostnader som kan uppkomma vid en eventuell avveckling av verksamheten och utifrån denna bedömning sätta av tillräckliga medel.

Motion

I motion 2003/04:So20 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) yrkas att riksdagen antar förslaget i proposition 2003/04:131 såvitt gäller lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling med den ändringen att 8 e § utgår (*yrkande 1*). Enligt motionärerna kan bestämmelsen, utan att medföra några större fördelar, komma att i onödan försvåra nybildning av sammanslutningar för adoptionsförmedling.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser det angeläget att skapa en ekonomisk säkerhet för sökande som betalat in avgifter till en auktoriserad sammanslutning som sedan upphör med sin förmedlingsverksamhet. Utskottet ställer sig därmed bakom förslaget att sammanslutningarna vid varje tillfälle, med vissa angivna undantag, skall kunna betala tillbaka erhållna medel. Utskottet delar vidare regeringens bedömning att en auktoriserad sammanslutning skall vara skyldig att avsätta

ekonomiska medel som kan täcka kostnaderna för en eventuell framtida avveckling av verksamheten. Utskottet tillstyrker därmed regeringens förslag till 8 d och e §§ lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling samt avstyrker motion 2003/04:So20 (fp) yrkande 1.

Medgivande att ta emot ett barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till ändring i 6 kap. 12 § socialtjänstlagen (2001:453). Ändringen innebär bl.a. ett krav på obligatorisk föräldrautbildning för blivande adoptivföräldrar. Utskottet avstyrker ett motionsyrkande om avslag på förslaget i denna del. Vidare bör riksdagen avslå ett motionsyrkande om att frivilligorganisationer bör kunna ansvara för föräldrautbildning på den grunden att yrkandet får anses tillgodosett.

Jämför reservation 6 (m, fp, kd).

Propositionen

Enligt propositionen bör det framgå av lagen vilka grundläggande krav som skall vara uppfyllda för att få medgivande att ta emot ett barn för adoption. Det underlättar inte bara för utredarna och beslutsfattarna på kommunal nivå utan också när ett mål om medgivande skall prövas i allmän förvaltningsdomstol. Regeringen föreslår därför vissa ändringar i 6 kap. 12 § socialtjänstlagen (2001:453). Ändringarna innebär bl.a. att medgivande får lämnas endast om den sökande är lämpad att adoptera. Vid den bedömningen skall särskild hänsyn tas till sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov och den planerade adoptionens innebörd, sökandens ålder, hälsotillstånd, personliga egenskaper och sociala nätverk. Sökanden skall vidare, om han eller hon inte har adopterat barn från utlandet tidigare, ha deltagit i av kommunen anvisad föräldrautbildning inför adoption.

När det gäller kravet på deltagande i föräldrautbildning påpekas att enligt artikel 5b i Haagkonventionen skall den mottagande statens behöriga myndigheter ha säkerställt att de tilltänkta adoptivföräldrarna har fått den rådgivning som kan vara nödvändig. Vid Specialkommissionens session år 2000 betonades nödvändigheten av noggrannhet och objektivitet hos mottagarländernas myndigheter i förberedelserna av de blivande adoptivföräldrarna.

Enligt propositionen skiftar möjligheterna att delta i föräldrautbildning inför adoption över landet. Innehållet och kvaliteten i befintlig utbildning varierar, liksom kostnaderna för deltagande. Endast 10 % av landets kommuner erbjuder föräldrautbildning inför adoption i egen eller någon grannkommuns regi. Flera landsting har särskilda föräldrakurser för adoptivföräldrar inom ramen för sin mödra- och barnhälsovård. Det i särklass vanligaste är dock att

de sökande hänvisas till utbildning i någon auktoriserad sammanslutnings regi.

I samband med internationell adoption har samhället ett särskilt ansvar för att barnet kommer till så väl förberedda adoptivföräldrar som möjligt. Regeringen anser det därför rimligt att ställa krav på de blivande adoptivföräldrarna att genomgå en utbildning som är adekvat för adoptionssituationen. Samtidigt måste adoptivfamiljerna i sin tur kunna ställa krav på att samhället har en väl fungerande organisation som kan ge vägledning och stöd i adoptionssituationen. Regeringen anser det också rimligt att kommunerna skall ha ansvaret för att anvisa de blivande adoptivföräldrarna lämplig utbildning. Det står varje kommun fritt att själv eller tillsammans med landstinget eller andra kommuner anordna sådan föräldrautbildning. Enligt regeringens mening bör dock en anordnare av föräldrautbildning inte ha egna intressen i adoptionsprocessen.

För att säkerställa att alla blivande adoptivföräldrar får en utbildning som har fokus på adoptivbarns särskilda behov och håller hög och över landet jämn kvalitet, avser regeringen att ge adoptionsmyndigheten i uppdrag att tillsammans med Socialstyrelsen ta fram ett lämpligt studiematerial. I detta arbete bör även Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet samt adoptionsorganisationerna och adopterades organisationer inbjudas att delta.

Motioner

I motion 2003/04:So20 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) yrkas att riksdagen antar förslaget i proposition 2003/04:131 såvitt gäller socialtjänstlagen (2001:453) med den ändringen att 6 kap. 12 § andra styckets sista mening, samt tredje stycket, utgår (*yrkande 3*). Motionärerna anser att bestämmelsen om att hänsyn skall tas till sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov är fullt tillräcklig och att det inte behövs någon föreskrift i lag om obligatoriskt deltagande i föräldrautbildning som är kommunalt anvisad. Föräldrautbildningen behöver enligt motionärernas mening inte heller ha någon sådan anknytning till kommunen.

I motion 2003/04:So21 av Kenneth Johansson m.fl. (c) begärs ett tillkännagivande om frivilligorganisationernas delaktighet i föräldrautbildning för blivande adoptivföräldrar (*yrkande 2*). Motionärerna välkomnar förslaget att införa en obligatorisk föräldrautbildning för adoptivföräldrar. Det kommunala ansvaret innebär emellertid inte att kommunerna i alla lägen behöver vara utförare av föräldrautbildningen. Frivilligorganisationerna bör, i mån av förekomst och förmåga, kunna ansvara för delar av föräldrautbildningen, och även studieförbunden bör kunna spela en roll i sammanhanget, anfördes det.

Utskottets ställningstagande

Alla adoptivbarn har rätt att komma till väl förberedda föräldrar. Utskottet ser positivt på förslaget att komplettera 6 kap. 12 § socialtjänstlagen (2001:453)

med kravet att den som vill adoptera ett barn med hemvist utomlands inte bara skall ha tillfredsställande kunskaper utan även tillfredsställande insikter om adoptivbarn och deras behov. Utskottet instämmer även med regeringen att det rimligen kan krävas av blivande adoptivföräldrar att de skall genomgå en för adoptionssituationen adekvat utbildning. Genom att ställa upp ett krav på obligatorisk föräldrautbildning får det även anses rimligt att lägga ett lagstadgat ansvar på kommunerna att anvisa lämplig sådan utbildning till dem som vill adoptera. Utskottet kan konstatera att regeringen har för avsikt att ge bl.a. adoptionsmyndigheten i uppdrag att ta fram ett lämpligt studiematerial i syfte att säkerställa att alla blivande adoptivföräldrar får en utbildning som har fokus på adoptivbarns särskilda behov och håller hög och över landet jämn kvalitet. Utskottet vill i sammanhanget understryka det angelägna i att följa utvecklingen när det gäller tillgången till och kvaliteten på föräldrautbildningen. Utskottet tillstyrker med det sagda regeringens förslag till 6 kap. 12 § socialtjänstlagen (2001:453) och avstyrker motion 2003/04:So20 (fp) yrkande 3.

Kommunernas ansvar att anvisa föräldrautbildning inför adoption innebär inte, liksom påpekas i motion 2003/04:So21 (c) yrkande 2, att kommunerna själva behöver anordna utbildningen. Föräldrautbildning utgör inte myndighetsutövning och kan således utan stöd i lag överlåtas på annan utförare (jfr 11 kap. 6 § regeringsformen). Det föreligger inget hinder mot att kommunerna anvisar lämpliga frivilligorganisationer och studieförbund som anordnare av utbildningen. Såsom anförs i propositionen bör dock anordnaren inte ha något eget intresse i adoptionsprocessen. Motionen får därmed anses tillgodosedd.

Stöd och hjälp till adopterade och deras familjer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om stöd och hjälp till adopterade och deras familjer. Enligt utskottet får motionerna anses delvis tillgodosedda.

Jämför reservationerna 7 (kd) och 8 (mp).

Propositionen

Eftersom samhället medverkar till familjebildning vid adoption är det enligt regeringens mening angeläget att samhällets stöd och hjälp till adopterade och adoptivföräldrar efter en adoption utvecklas.

Utredningen om internationella adoptioner lät genomföra en forskningsgenomgång, vilken gav vid handen att den stora majoriteten av de adopterade inte får några större problem. I dag finns dock en medvetenhet om att problem som uppkommer såväl under uppväxten som senare i livet kan ha sin grund i

den adopterades tidiga livserfarenheter och i själva adoptionen. Alla adopterade måste förhålla sig till adoptionen, och vid olika tidpunkter kan det finnas behov av stöd från samhället för att kunna hantera frågor och svårigheter. Enligt regeringen är stöd och rådgivning till föräldrarna, såväl inför som efter adoptionen, därför av stor vikt för att förebygga framtida problem. Adoptivbarn och adoptivföräldrar bör enligt regeringen i första hand få stöd i de generella verksamheter som finns för alla barn och föräldrar.

Enligt artikel 9 c i Haagkonventionen skall centralmyndigheten direkt eller genom offentliga organ eller andra i staten auktoriserade sammanslutningar, vidta alla lämpliga åtgärder för att framför allt i sina stater främja rådgivning i adoptionsfrågor och möjligheter till hjälp och stöd efter en adoption. Den 1 januari 1998 infördes i socialtjänstlagen en bestämmelse om socialnämndens skyldighet att ge stöd och hjälp när ett ärende om adoption har avgjorts (numera 5 kap. 1 §). Regeringen påpekar dock att även andra aktörer – inom såväl kommuner som landsting – har ett ansvar i detta sammanhang.

I propositionen redovisas den beskrivning som Utredningen om internationella adoptioner gjorde av vad begreppet stöd och hjälp till adopterade och adoptivföräldrar kan innebära. Vidare görs en genomgång av de olika verksamheter som kan komma i fråga för att tillhandahålla stöd och hjälp i sammanhanget, bl.a. hälso- och sjukvården (barnvårdscentraler, barn- och ungdomspsykiatri, mödravårdscentraler, ungdomsmottagningar), förskola, skola och skolhälsovård samt självständiga kommunala rådgivningsfunktioner.

Regeringen påpekar att det inte är givet att det är samhället som i alla situationer är bäst lämpat att ge stöd och hjälp efter en adoption. Såväl adoptions-sammanslutningar som de adopterades organisationer kan utifrån sina perspektiv bidra med kunskaper och erfarenheter i sådan stödverksamhet och komplettera samhällets stöd, anför det.

Motioner

I *motion 2003/04:So23 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om stöd till adopterade i vuxen ålder (*yrkande 2*). Motionärerna anför att det i propositionen saknas förslag som kan bidra till bättre stöd och hjälp till adopterade. De efterlyser mer konkreta åtgärder för att komplettera det stöd som redan finns.

I *motion 2003/04:L319 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp)* begärs ett tillkännagivande om att familjer med adopterade barn skall få möjlighet till extra samtalsstöd om behovet finns (*yrkande 16*). Samtalsstöd skall erbjudas familjerna inte bara den första tiden efter att barnet anlänt utan även under tonårstiden, menar motionärerna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer med regeringen i att det är angeläget att utveckla samhällets stöd till de adoptivbarn och adoptivföräldrar som behöver hjälp inte bara inför utan även efter adoptionen. Stödet bör i första hand tillhandahållas genom de generella verksamheterna i samhället men kan kompletteras med värdefulla insatser av adoptionssammanslutningarna och de adopterades organisationer. Enligt 5 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) skall socialnämnden tillgodose det särskilda behov av stöd och hjälp som kan föreligga efter en adoption. I propositionen framhålls vikten av samverkan mellan kommuner och mellan kommuner och landsting i dessa frågor. Vidare har regeringen för avsikt att ge Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) vid Socialstyrelsen i uppdrag att göra kunskapssammanställningar, bl.a. när det gäller stöd och hjälp efter adoption, och att sprida detta material till samtliga berörda aktörer. Utskottet anser motion 2003/04:L319 (mp) yrkande 16 i huvudsak tillgodosedd med vad som anförs i propositionen. Motion 2003/04:So23 (kd) yrkande 2 får till viss del anses tillgodosedd.

Att söka sina rötter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner vari begärs att det i lag införs en bestämmelse om adopterades rätt att få kunskap om sitt ursprung. Socialutskottet delar lagutskottets bedömning att ett pågående arbete inom Regeringskansliet bör avvaktas. Riksdagen bör vidare avslå ett motionsyrkande om att utreda stärkta ekonomiska möjligheter för adopterade att söka sitt ursprung.

Jämför reservationerna 9 (v, c, mp) och 10 (m).

Propositionen

I propositionen anförs att de flesta adopterade någon gång funderar över sitt ursprung och att många aktivt också söker sina rötter. Adoptionsforskningen har tydligt visat hur viktig kunskapen om det biologiska och etniska ursprunget är för adoptivbarnets positiva utveckling. Barnets rätt att få vetskap om sitt ursprung är fastslagen bl.a. i barnkonventionen. Uppfattningen att ett adopterat barn skall få kännedom om adoptionen och om sin bakgrund har varit tydlig i förarbetena till den svenska lagstiftningen även om inte någon uttrycklig bestämmelse om detta har förts in i lagen. Enligt regeringen är det viktigt att frågor om barnets rätt till sitt ursprung och till kunskap om sina rötter tas upp tidigt i adoptionsprocessen samt att socialtjänsten och sammanslutningarna bistår adopterade i dessa slags frågor.

I departementspromemorian Föräldrars samtycke till adoption, m.m. (Ds 2001:53) behandlas bl.a. frågan om att i föräldrabalken införa en bestämmelse

som ålägger adoptivföräldrarna att så snart det är lämpligt informera barnet om att det är adopterat. Promemorian har remissbehandlats och många remissinstanser är positiva till en sådan regel. Enligt propositionen kommer frågan under året att beredas vidare inom Regeringskansliet för att nå ett ställningstagande i syfte att stärka barnets rätt.

Motioner

I *motion 2003/04:So19 av Ingrid Burman m.fl. (v)* begärs ett tillkännagivande om ett lagförslag avseende adopterades rätt att få kännedom om att de är adopterade. Motionärerna påpekar att kravet på att i lag införa en skyldighet för adoptivföräldrarna att upplysa barnet om sitt ursprung har varit föremål för behandling vid flera tillfällen. Enligt motionärerna har regeringen en alltför passiv hållning i frågan. Införandet av en lagstadgad rätt för den adopterade att få kunskap om att vara adopterad är av yttersta vikt för att säkra barnperspektivet och barnets rätt i adoptionsprocessen. Motionärerna anser att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet med vad som anförts.

Även i *motion 2003/04:So21 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* yrkas att riksdagen hos regeringen begär ett lagförslag med innebörden att adopterade skall ha rätt att upplysas om sin adoption (*yrkande 1*).

I *motion 2003/04:So24 av Kerstin-Maria Stalin och Mona Jönsson (mp)* yrkas att riksdagen beslutar dels att adoptivföräldrar skall vara skyldiga att informera barnet om att det är adopterat (*yrkande 1*), dels att socialnämnden skall vara skyldig att redovisa för domstolen att information lämnats till barnet (*yrkande 2*). Motionärerna anser att en bestämmelse om informationsskyldighet bör införas redan nu. Domstolen är i alla adoptionsärenden skyldig att inhämta yttrande från socialnämnden. För att ytterligare stärka barnets rätt anser motionärerna att socialnämnden skall åläggas skyldighet att i dessa ärenden redovisa för domstolen på vilket sätt information lämnats till barnet och tydligt redovisa barnets åsikt. Denna skyldighet skall gälla från så tidig ålder som barn kan kommunicera sin vilja.

I *motion 2003/04:So385 av Sten Tolgfors (m)* begärs ett tillkännagivande om att utreda stärkta möjligheter för de adopterade som så önskar att söka sitt ursprung. Exempelvis skulle en del av adoptionsbidraget eller adoptionsavgiften kunna användas för att finansiera adopterades sökande av sitt biologiska ursprung.

Lagutskottets yttrande

I yttrandet redogörs för förslaget i departementspromemorian Föräldrars samtycke till adoption (Ds 2001:53) att införa en ny bestämmelse i föräldrabalken (4 kap. 6 a §) som ålägger adoptivföräldrarna att så snart det är lämpligt informera barnet om att det är adopterat. Den föreslagna bestämmelsen anknuter till stadgandena i barnkonventionen och Haagkonventionen om

barns rätt till kunskap om sitt ursprung. Någon bestämd tidpunkt för när föräldrarna skall lämna upplysningar om barnet ges inte i den föreslagna bestämmelsen, utan det får ankomma på föräldrarna att avgöra när barnet har nått en sådan mognad att frågan om adoption kan tas upp. Enligt vad som anförs i promemorian åligger det socialtjänsten enligt socialtjänstlagen att följa upp vilka behov av hjälp och stöd som kan finnas sedan ett ärende om adoption har avgjorts. Om den eller de som adopterat ett barn inte upplyser barnet om att det är adopterat, torde det ankomma på socialtjänsten att stödja föräldrarna så att barnet får nödvändig information. Enligt vad som anförs i promemorian kan det inte uteslutas att det i något fall kan vara så att det aldrig kan anses lämpligt att barnet får information om att det är adopterat.

Mot bakgrund av vad som redovisats i propositionen om beredningen av departementspromemorian konstaterar lagutskottet att det nu föreligger ett långt framskridet lagstiftningsarbete helt i linje med motionsönskemålen. Enligt utskottets mening bör resultatet av arbetet inom Regeringskansliet inte föregripas genom några uttalanden från riksdagens sida. Lagutskottet föreslår därför att socialutskottet avstyrker motionerna 2003/04:So19 (v), 2003/04:So21 (c) yrkande 1 och 2003/04:So24 (mp) yrkandena 1 och 2.

Socialutskottets ställningstagande

Socialutskottet delar lagutskottets bedömning att det pågående arbetet inom Regeringskansliet bör avvaktas och att motionerna 2003/04:So19 (v), 2003/04:So21 (c) yrkande 1 och 2003/04:So24 (mp) yrkandena 1 och 2 därmed bör avslås.

Utskottet kan inte ställa sig bakom kravet i motion 2003/04:So385 (m) att utreda hur adoptivbarns ekonomiska möjligheter att söka sitt ursprung kan stärkas. Även denna motion avstyrks.

Samverkan och kompetensutveckling

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå två motionsyrkanden om att införa stimulansbidrag för samverkan kring adoptionsfrågor på lokal och regional nivå. Riksdagen bör även avslå motioner om bl.a. höjd kvalitet på hemutredningarna och om att utreda situationen för internationella adoptivbarn i Sverige.

Jämför reservationerna 11 (kd), 12 (m) och 13 (m, kd).

Propositionen

I propositionen påpekas att frågor med anknytning till internationella adoptioner är sällan förekommande i kommunernas och i landstingens olika verksamheter. Detta innebär att det kan vara svårt att utveckla och behålla hög

kompetens på området. Regeringen anser att det är rimligt att ställa vissa grundläggande krav på de professionella som kommer i kontakt med internationella adoptioner i kommunal- och landstingsverksamhet. Till exempel bör de ha grundläggande kunskaper om vad det innebär att vara adopterad och ha en beredskap för att kunna möta eventuella svårigheter som dyker upp under barnets uppväxt. Vidare måste de som arbetar med att ge stöd och hjälp eller vård och behandling till adopterade och adoptivföräldrar ha särskilda kunskaper om vad en adoption innebär för dessa grupper samt en allmän kunskap om adoptionsfrågor i stort.

Utredningen om internationella adoptioner ansåg det inte rimligt att begära att varje kommun eller landsting skall ha särskilda kunskaper på adoptionsområdet men konstaterade att mycket kan vinnas på samverkan mellan de olika verksamheterna. Vid samverkan blir adoptionsfrågor inte längre sällanfrågor och en hög kompetens kan lättare byggas upp. Regeringen anser det önskvärt att handläggning av adoptionsanknutna frågor sker mer i samverkan mellan kommuner och mellan kommuner och landsting.

Enligt propositionen är det redan i dag möjligt för kommuner och landsting att samverka i adoptionsanknutna frågor, men någon sådan samverkan förekommer inte annat än i enstaka fall. Ur adoptivbarnens och deras familjers perspektiv är det dock enligt regeringens mening mycket angeläget att kvalitet och tillgång till utbildning, utredning och stöd och hjälp efter en adoption blir jämn över hela landet.

Utredningen om internationella adoptioner föreslog att medel skall avsättas för att stimulera samverkan. Enligt regeringens mening kräver kommunal samverkan om utredning och stöd och hjälp egentligen inga nya resurser. Samverkan innebär enbart en annan organisation för frågor som kommunerna redan i dag ansvarar för.

Utredningen föreslog vidare att det inrättas ett nationellt centrum för forsknings- och kunskapsutveckling för området internationella adoptioner. Regeringen har övervägt hur behovet av att ge stöd till kommuner och landsting i deras arbete med hemutredningar, föräldrautbildning inför adoptionen samt stöd och hjälp efter genomförd adoption bör utformas. Det handlar om att samla forskningsresultat om internationella adoptioner, om metodutveckling och om att sammanställa kunskap och sprida den till samtliga aktörer. Målgrupperna för detta arbete är socialtjänsten, barnhälsovården, barn- och ungdomspsykiatri, förskolan och skolan, länsstyrelserna i deras tillsynsarbete samt adoptionsorganisationerna och de adopterades organisationer. Enligt regeringens mening bör Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) vid Socialstyrelsen få i uppdrag att göra kunskapssammanställningar, ge stöd till att systematisera utredningsarbetet och göra detta tillgängligt för dem som arbetar med internationella adoptioner. Regeringen avser att i budgetpropositionen för 2005 återkomma i denna fråga.

Dessutom ges Socialstyrelsen i uppdrag att på nationell nivå följa upp förhållandena för de utländska barn som placeras i svenska familjer, i enlighet

med det krav som FN:s barnrättskommitté ställde på Sverige i samband med Sveriges första rapport 1993.

Motioner

I *motion 2003/04:So23 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om samverkan och kompetensutveckling på nationell, regional och lokal nivå (*yrkande 4*). Motionärerna anser det mycket olyckligt att regeringen inte förde utredningens förslag om stimulansbidrag vidare. Ett sådant bidrag skulle möjliggöra samordning på det lokala och regionala planet och på så sätt underlätta för kommunerna att uppfylla kravet i 5 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) om stöd till adopterade.

Samma synpunkter framförs i *motion 2003/04:So22 av Birgitta Carlsson (c)*, vari begärs ett tillkännagivande om att säkerställa möjligheten att få rådgivning i adoptionsfrågor och möjlighet till hjälp och stöd även efter adoptionen och att detta kan erbjudas både på lokal och regional nivå.

I *motion 2003/04:So326 av Sten Tolgfors (m)* begärs ett tillkännagivande om kvaliteten på hemutredningar i samband med adoption (*yrkande 1*) samt om utbildning för och krav på utbildning hos dem som gör hemutredningar (*yrkande 2*). Motionären påpekar att kvaliteten på hemutredningarna varierar mycket mellan landets kommuner. Kvaliteten skulle kunna säkras genom att man inför krav på certifiering av socialtjänstens hemutredare. Utbildning och vidareutbildning av adoptionsutredare bör vara ett uppdrag för NIA eller ett nationellt kunskapscentrum, menar motionären. I *yrkande 3* begärs ett tillkännagivande om ökat stöd till adopterade. Det nationella kunskapscentrumet bör enligt motionären även ges i uppdrag att utveckla de stödformer som såväl unga som vuxna adopterade behöver.

I *motion 2003/04:L221 av Sten Tolgfors (m)* yrkas att riksdagen begär att regeringen låter utreda situationen för internationella adoptivbarn som adopterats av ensamstående respektive par (*yrkande 4*). Motionären anför att den förstnämnda gruppen barn är överrepresenterade inom den barnpsykiatriska vården. Vidare begärs ett tillkännagivande om behovet av forskning om adoptivbarns utveckling och hur det gått för de adoptivbarn som hittills kommit till Sverige (*yrkande 5*).

I *motion 2002/03:L207 av samma motionär* finns identiska yrkanden (*yrkandena 4 och 5*).

Tidigare behandling

I det av riksdagen godkända *betänkandet 2001/02:SoU23 Barnpolitiken – arbetet med strategin för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter* behandlade utskottet motionsyrkanden liknande de här aktuella 2003/04:L221 yrkandena 4 och 5 m.fl. (s. 27). Utskottet hänvisade bl.a. till pågående forskning inom Socialstyrelsen samt anförde att kommande förslag

från Utredningen om internationella adoptioner borde avvaktas. Motionsyrkandena avstyrktes (res. m+kd).

Utskottets ställningstagande

Liksom regeringen anser utskottet att det vore önskvärt med en utökad samverkan på kommunal och regional nivå när det gäller handläggning av adoptionsanknutna frågor. Utskottet instämmer emellertid också i att en sådan samverkan inte torde kräva att ett särskilt stimulansbidrag för ändamålet införs utan enbart att befintliga resurser omorganiseras. Motionerna 2003/04:So23 (kd) yrkande 4 och 2003/04:So22 (c) avstyrks därmed.

Enligt propositionen kommer Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) vid Socialstyrelsen att få i uppdrag att samla forskningsresultat om internationella adoptioner, att utveckla metoder och att sprida kunskapen till dem som arbetar med bl.a. hemutredningar och stöd och hjälp efter genomförd adoption. Utskottet konstaterar att regeringen i budgetpropositionen för år 2005 föreslår att anslaget 18:1 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m. under utgiftsområde 9 tillförs 2 miljoner kronor engångsvis för kunskapsutveckling om internationella adoptioner. Resultatet av uppdraget till IMS bör enligt utskottets mening inte föregripas genom några initiativ från riksdagens sida. Utskottet avstyrker därför motion 2003/04:So326 (m) yrkandena 1–3.

Motionerna 2003/04:L221 (m) yrkandena 4 och 5 och 2002/03:L207 (m) yrkandena 4 och 5 får enligt utskottets mening anses tillgodosedda genom det aviserade uppdraget till Socialstyrelsen att följa upp förhållandena för de utländska barn som placeras i svenska familjer. Även dessa motioner bör således avslås.

Äktenskap mellan adoptivbarn och adoptant

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till ändringar i 2 kap. 3 § äktenskapsbalken och i 1 kap. 3 § lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap. Ändringarna innebär att möjligheten för adoptivbarn och adoptant att gifta sig eller registrera partnerskap tas bort. Riksdagen bör avslå en motion som kritiserar att det även fortsättningsvis kommer att vara tillåtet med äktenskap eller registrerat partnerskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas biologiska barn och mellan två adoptivsyskon.

Jämför reservation 14 (fp).

Propositionen

Regeringen föreslår vissa ändringar i äktenskapsbalken och lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap med innebörd att ett adoptivförhållande jämställs med biologiskt släktskap vid tillämpningen av reglerna om äktenskapshinder och partnerskapshinder. Äktenskap eller partnerskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas biologiska barn, eller mellan två adoptivsyskon, skall dock även fortsättningsvis tillåtas efter tillstånd.

Äktenskap får i dag inte ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller som är helsyskon. Halvsyskon får inte ingå äktenskap med varandra utan tillstånd av länsstyrelsen (2 kap. 3 § äktenskapsbalken). Äktenskapshindren avser endast biologiskt släktskap. Ett adoptivförhållande utgör alltså inte något äktenskapshinder. Såvitt angår adoptivbarnets ställning till adoptanten och dennes släktingar gäller att all verkan av adoptionen upphör, om adoptanten ingår äktenskap med adoptivbarnet (4 kap. 7 § föräldrabalken).

Regeringen konstaterar att den utveckling som skett på adoptionsområdet innebär att adoptivsläktskap kommit att jämföras med biologiskt släktskap på de allra flesta områden. Med det synsätt som numera är allmänt utbrett torde möjligheten för adoptant och adoptivbarn att ingå äktenskap med varandra för många framstå som närmast stötande. Även om biologiska band saknas, talar sociala och etiska skäl med styrka för att äktenskap mellan adoptivbarn och adoptant inte bör tillåtas. Regeringen anser därmed att möjligheten för adoptant och adoptivbarn att gifta sig med varandra nu bör tas bort. Detsamma bör gälla för andra som står i rätt upp- och nedstigande släktskapsförhållande till varandra som en följd av adoptionen, t.ex. adoptivbarnet och adoptantens far eller mor.

När det gäller frågan om hur reglerna för syskon bör utformas menar regeringen till en början att det inte finns någon anledning att upphäva den möjlighet halvsyskon i dag har att efter dispens få ingå äktenskap med varandra. Såvitt avser äktenskap mellan ett adoptivbarn och någon som är barn (biologiskt eller adopterat) enbart till *en av adoptivföräldrarna* har barnen en rättslig förälder gemensam och blir att se som halvsyskon. Regeringen anser att dessa, liksom andra halvsyskon, bör kunna ingå äktenskap med varandra efter dispens.

Vad gäller äktenskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas *gemensamma biologiska barn* samt mellan *två adoptivsyskon* föreslog Förmynderskapsutredningen (SOU 1989:100) ett absolut hinder häremot. Mot bakgrund av att halvsyskon ju kan få ingå äktenskap med varandra efter tillstånd framstår förslaget, som några remissinstanser också anförde, enligt regeringens mening som tämligen långtgående. Visserligen har barnen i dessa fall båda sina rättsliga föräldrar gemensamma. Det finns dock inte några arvsbiologiska hänsyn att beakta. Däremot torde sociala och etiska skäl många gånger tala mot ett äktenskap i aktuella fall. Generellt sett får det nämligen anses olämpligt att barn som vuxit upp tillsammans som syskon får ingå äktenskap med varandra. Regeringen menar emellertid att sådana hänsyn kan tas vid en till-

ståndsprövning samt pekar på att det finns fall där personerna har vuxit upp på skilda håll och där den ursprungliga familjegemenskapen mellan parterna saknas.

Regeringen föreslår således inte något absolut förbud mot äktenskap mellan adoptivbarn och adoptanternas biologiska barn samt mellan två adoptivsyskon. Sådana äktenskap bör kunna tillåtas efter tillstånd av länsstyrelsen i det enskilda fallet. En sådan ordning stämmer också bäst överens med utgångspunkten för lagstiftningen, nämligen att de hinder som uppställs mot äktenskap och registrering av partnerskap bör vara så få som möjligt och att sammanlevande bör ha möjlighet att välja äktenskapets eller partnerskapets form för sin samlevnad, om inte sociala eller medicinska skäl talar mot det (se prop. 1973:32 s. 94 f. och LU 1973:20 s. 79).

Avsikten är att tillstånd till äktenskap, liksom i dag, skall ges endast i undantagsfall. Enligt ovannämnda förarbeten är vid prövningen i första hand sociala och etiska faktorer av betydelse. Har parterna vuxit upp tillsammans kan det vara olämpligt att tillåta äktenskap. När det gäller adoptivbarn måste dessutom beaktas att dessa kan vara särskilt sårbara på grund av sin bakgrund. Psykologiska aspekter kan därför i dessa fall tala emot äktenskap. Vidare anförs att en förutsättning för tillstånd givetvis är att det klart framgår att det är den sökandes egen önskan att ingå äktenskap och att ansökan inte är framtvingad. När dispensprövningen för registrering av partnerskap gäller personer som är att anse som syskon på grund av ett adoptivförhållande, torde enligt regeringen samma överväganden få göras som vid en motsvarande prövning för ingående av äktenskap.

Motion

I motion 2003/04:So20 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp) yrkas att riksdagen antar förslaget i propositionen såvitt gäller äktenskapsbalken och lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap med de ändringarna att den sista av de föreslagna nya meningarna i respektive förslag utgår (yrkandena 4 och 5). Motionärerna motsätter sig att adoptivbarn och adoptivföräldrarnas biologiska barn även i fortsättningen skall kunna ingå äktenskap eller registrera partnerskap. Denna särbehandling är mycket tveksam. Enligt motionärernas mening måste ur lagstiftarens synvinkel det överordnade målet vara uppväxtförhållanden där adoptivbarnets relation till sina familjemedlemmar i adoptivfamiljen i så liten utsträckning som möjligt skiljer sig från ett icke adopterat barns relation till familjemedlemmarna i sin biologiska familj. De sociala och psykologiska faktorer som talar emot äktenskap mellan personer som biologiskt sett är helsyskon borde väga lika tungt när det gäller äktenskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas biologiska barn. Motsvarande gäller för äktenskap eller partnerskap mellan två adoptivbarn som vuxit upp i samma adoptivfamilj men har olika biologiska föräldrar, menar motionärerna.

Lagutskottets yttrande

Lagutskottet välkomnar det nu framlagda lagförslaget varigenom ett adoptivförhållande kommer att jämsställas med biologiskt släktskap vid tillämpningen av bestämmelserna om äktenskapshinder och partnerskapshinder. Som tidigare framhållits i olika sammanhang framstår den nuvarande möjligheten för adoptant och adoptivbarn att ingå äktenskap med varandra eller registrera sig som partner som närmast stötande. Även om biologiska band saknas, talar, enligt lagutskottets mening, såväl sociala som etiska skäl med styrka för att äktenskap eller partnerskap mellan adoptant och adoptivbarn inte bör tillåtas.

När det gäller den fråga som tas upp i motion So20 (fp) erinrar lagutskottet först om de nuvarande äktenskapshindren och partnerskapshindren, vilka innebär förbud mot äktenskap eller partnerskap mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon. Däremot får halvsyskon ingå äktenskap eller partnerskap med varandra efter tillstånd av länsstyrelsen. De nuvarande bestämmelserna om äktenskapshinder har motiverats av arvsbiologiska och socioetiska skäl. En annan utgångspunkt har varit att äktenskapshindren skall vara så få som möjligt. Enligt lagutskottets mening bör utgångspunkten för den bedömning som nu skall göras vara densamma. En annan utgångspunkt bör, enligt lagutskottets mening, vara att den nuvarande möjligheten för halvsyskon att efter dispens få ingå äktenskap med varandra inte ifrågasatts. Om man jämsställer ett adoptivförhållande med biologisk släktskap, får denna möjlighet betydelse när det gäller äktenskap mellan ett adoptivbarn och någon som är barn – biologiskt eller adopterat – enbart till en av adoptivföräldrarna. Som regeringen pekar på har ju barnen i dessa fall en rättslig förälder gemensamt och blir således att se som halvsyskon. De bör, enligt lagutskottets mening, liksom andra halvsyskon efter dispens kunna ingå äktenskap med varandra.

Vad sedan gäller frågan om äktenskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas gemensamma biologiska barn samt mellan två adoptivsyskon finns, enligt lagutskottets mening, skäl som talar för ett absolut hinder. Båda barnen har i dessa fall båda sina rättsliga föräldrar gemensamma och sociala och etiska hänsyn talar för ett sådant hinder. Generellt sett får det, som också regeringen anfört, anses som olämpligt att barn som vuxit upp tillsammans som syskon får gifta sig eller ingå partnerskap med varandra. Å andra sidan går det inte att bortse från att det, liksom när det gäller två halvsyskon, kan finnas enstaka fall där personerna har vuxit upp på skilda håll och där den ursprungliga familjegemenskapen saknas. I sammanhanget måste också beaktas att, enligt vad som anförts i propositionen, tillstånd endast bör ges i undantagsfall och att vid prövningen i första hand sociala och etiska faktorer skall vara av betydelse. Att parterna vuxit upp tillsammans kan innebära att det är olämpligt att tillåta äktenskap. Lagutskottet påpekar vidare att det när det gäller adoptivbarn uttalas särskilt i propositionen att det måste beaktas att dessa kan vara särskilt sårbara på grund av sin bakgrund och att psykologiska aspekter i dessa fall kan tala mot äktenskap. En grundförutsättning för att tillstånd skall ges är givetvis att det klart framgår att det är den sökandes egen

önskan att ingå äktenskap och att ansökan inte är framtvingad. När dispensprövningen för registrering av partnerskap gäller personer som är att anse som syskon på grund av ett adoptivförhållande torde, enligt vad som uttalas i propositionen, samma överväganden få göras som vid en motsvarande prövning för ingående av äktenskap.

Enligt lagutskottets mening utgör lagförslagen i denna del – dvs. möjlighet till äktenskap endast i undantagsfall efter dispens – en lämplig avvägning mellan ovannämnda motstridiga intressen.

Med det anförda föreslår lagutskottet att socialutskottet tillstyrker de framlagda lagförslagen i denna del samt avstyrker motion 2003/04:So20 (fp) yrkandena 4 och 5.

Socialutskottets ställningstagande

I likhet med lagutskottet välkomnar socialutskottet förslaget att ta bort möjligheten för adoptivbarn och adoptant att gifta sig eller registrera partnerskap. Även när det gäller kritiken i motion 2003/04:So20 (fp) yrkandena 4 och 5 mot att även i fortsättningen tillåta äktenskap eller registrerat partnerskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas gemensamma biologiska barn och mellan två adoptivsyskon delar socialutskottet lagutskottets uppfattning. Socialutskottet tillstyrker således regeringens förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken och till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap samt avstyrker den nämnda motionen.

Adoptionskostnadsbidrag m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör anta regeringens förslag till ändring i 6 § lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn. Adoptionskostnadsbidrag skall i fortsättningen enbart lämnas för adoptioner som förmedlas av en auktoriserad sammanslutning. Riksdagen bör vidare avslå en motion om att höja adoptionskostnadsbidraget.

Jämför reservation 15 (m).

Propositionen

I propositionen föreslås en ändring i 6 § lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn. Ändringen innebär att adoptionskostnadsbidrag endast skall lämnas för adoptioner som förmedlats av en auktoriserad sammanslutning.

Enligt den ovannämnda lagen lämnas bidrag av allmänna medel till adoptivföräldrars kostnader vid adoption av utländska barn. Bidrag lämnas bl.a. till den eller dem som har fått tillstånd av svensk domstol till en adoption. Adoptionskostnadsbidraget, som betalas ut av försäkringskassan efter ansökan av

adoptanten, utgår för närvarande med 40 000 kr per adoptivbarn oavsett hur stora kostnader adoptivföräldrarna haft för adoptionen. Syftet med bidraget när det infördes var att det skulle täcka hälften av adoptionskostnaderna, och till en början gjordes en prövning av kostnaderna. Prövningen slopades 1997 och numera erhåller alla som är berättigade till bidraget maxbeloppet.

Den som vill adoptera ett barn från utlandet skall enligt 4 § lagen (1997:192) om internationella adoptioner anlita en auktoriserad sammanslutning. I samma lagrum medges dock undantag för enskilda adoptioner när det är släktingadoptioner eller där det annars finns särskilda skäl att adoptera utan förmedling av en auktoriserad sammanslutning.

Vid adoption förmedlad genom en auktoriserad sammanslutning betalar den som adopterar för sammanslutningens kostnader såväl i Sverige som i utlandet samt kostnader för egna resor och uppehälle. Den genomsnittliga kostnaden för en adoption uppgick under år 2002 till 128 000 kr. Regeringen påpekar att den som adopterar på enskild väg visserligen har kostnader för resor m.m. samt för vissa administrativa avgifter för adoptionen, men att kostnaderna inte uppgår till samma höga belopp som vid adoption av ett barn genom en sammanslutning.

Regeringen finner mot bakgrund av vad som anförts att det är motiverat att begränsa möjligheten till adoptionskostnadsbidrag till sådana adoptioner som sker genom de auktoriserade sammanslutningarna.

Motion

I motion 2003/04:So25 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m) begärs ett tillkännagivande om adoptionsbidrag (yrkande 3). Enligt motionärerna var syftet ursprungligen att adoptionsbidraget skulle täcka hälften av adoptionskostnaderna. Adoptionsbidraget om 40 000 kr täcker emellertid för närvarande endast en tredjedel av kostnaderna, exklusive kostnaden för föräldrautbildning. Motionärerna anser att adoptionskostnadsbidraget bör höjas till 50 % av kostnaden enligt en schablon grundad på varifrån barnet adopteras.

Tidigare behandling

Socialförsäkringsutskottet behandlade i det av riksdagen godkända betänkandet 2003/04:SfU1 Anslag inom socialförsäkringsområdet (utgiftsområdena 10, 11 och 12) ett motionsyrkande liknande det ovan refererade. Socialförsäkringsutskottet påpekade att adoptionsbidraget, efter att ha varit oförändrat sedan 1991, höjdes kraftigt den 1 januari 2001, från 24 000 kr till 40 000 kr per barn. Utskottet fann inte anledning att föreslå ytterligare höjning av bidraget utan tillstyrkte regeringens förslag till medelsanvisning och avstyrkte motionsyrkandet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har inget att erinra mot förslaget att adoptionskostnadsbidrag endast skall lämnas för adoptioner som förmedlats av en auktoriserad sammanslutning och tillstyrker därför regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn.

Socialförsäkringsutskottet har nyligen avstyrkt ett motionsyrkande om att adoptionsbidraget bör höjas. Socialutskottet finner ingen anledning att göra någon annan bedömning och avstyrker därför motion 2003/04:So25 (m) yrkande 3.

Övriga lagförslag

Utskottet tillstyrker även i övrigt regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling, dock med smärre justeringar i 10 § och i ingressen till lagförslaget, samt förslaget till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453). Vidare tillstyrker utskottet förslagen till lag om ändring i föräldrabalken, lag om ändring i sekretesslagen (1980:100) och lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner.

Övriga adoptionsfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner om en översyn av adoptionslagstiftningen, om enskilda adoptioner, om registrerade partners rätt att adoptera samt om att främja nationella adoptioner. Utskottet hänvisar främst till redan pågående och aviserat arbete på området.

Jämför reservationerna 16 (m), 17 (kd) och 18 (fp).

Motioner

I motion 2003/04:So23 av *Charline Pålsson m.fl. (kd)* begärs ett tillkännagivande om behovet av en översyn av adoptionslagstiftningen med särskild betoning på ensamståendeoption (*yrkande 1*). Motionärerna påpekar bl.a. att flera experter i Kommittén om barn i homosexuella familjer (SOU 2001:10) påtalat behovet av att den svenska adoptionslagstiftningen ses över. Motionärerna anser att en parlamentarisk utredning av hela adoptionslagstiftningen bör komma till stånd. Utredningen bör bl.a. undersöka vilken familjekonstellation som är fördelaktigast ur barnets perspektiv samt särskilt utvärdera situationen och utvecklingen för barn som vuxit upp med endast en adoptivförälder. Enligt motionärerna har synen på barns behov genomgått

förändringar i många hänseenden sedan bestämmelserna rörande ensamadoptioner tillkom 1917.

I *motion 2003/04:So21 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om behovet av att enskildas möjligheter att ansöka om adoption av barn utanför adoptionsorganisationernas förmedling utreds (*yrkande 4*). Motionärerna anser att enskilda adoptioner i vissa lägen kan vara väl förenliga med barnets intressen. Det bör också vara möjligt att finna former för prövning av denna typ av adoptioner utan att etiska gråzoner uppkommer, t.ex. genom att de som ansöker om adoption vänder sig till en adoptionsorganisation eller direkt till MIA för prövning av det aktuella fallet. Kostnadsansvaret bör i dessa fall åvila adoptivföräldrarna.

Två motioner rör homosexuella pars rätt att prövas som adoptivföräldrar.

I *motion 2002/03:So512 av Martin Andreasson m.fl. (fp, s, v, c, mp)* begärs ett tillkännagivande om Socialstyrelsens allmänna råd om adoptioner (*yrkande 3*). Motionärerna anser att Socialstyrelsen i sina allmänna råd för handläggning av adoptionsansökningar bör ge adekvata upplysningar om HBT-frågor. Motionärerna påtalar vikten av HBT-kompetens inom familjerätten.

I *motion 2003/04:L350 av Kenneth Johansson m.fl. (c)* begärs ett tillkännagivande om informationsinsatser och uppföljning av tillämpningen av adoptionslagstiftningen (*yrkande 3*). Motionärerna påpekar att antalet adoptionsansökningar från homosexuella par är mycket lågt. En förklaring kan vara att de misstror den svenska adoptionsbyråns goda vilja när det gäller att tillämpa den nya lagstiftningen. Enligt motionärerna bör tillämpningen av den nya lagstiftningen om homosexuella pars rätt att adoptera följas noga. Vidare bör undersökas huruvida det finns behov av informationsinsatser för att tydliggöra lagens mening att alla par, oavsett könssammansättning, skall prövas på samma villkor.

Nationella adoptioner berörs i ett par motioner.

I *motion 2003/04:So445 av Mikael Oscarsson och Tuve Skånberg (kd)* begärs ett tillkännagivande om att officiella riktlinjer för hur nationella adoptioner skall handläggas omgäende bör sammanställas och göras tillgängliga för såväl sociala myndigheter som mödravården. Enligt motionärerna bör staten, genom de sociala myndigheterna, förenkla för adoptioner och se det som ett reellt alternativ till såväl abort som fosterhemsplaceringar.

I *motion 2002/03:So415 av Mikael Oscarsson och Erling Wälivaara (kd)* begärs ett likalydande tillkännagivande.

Aktuellt

I *propositionen* (s. 75 f.) anges att såväl Utredningen om internationella adoptioner som flera remissinstanser pekat på behovet av att se över de brister som kan finnas vid enskild adoption. Enligt propositionen avser regeringen att vidare bereda dessa frågor.

NIA har utarbetat skriften *Internationella adoptioner – handbok för socialnämnder*, som skall ge vägledning vid socialtjänstens hemutredningar. Lagändringarna rörande homosexuellas rätt att prövas som adoptivföräldrar trädde i kraft den 1 februari 2003. I avvaktan på en revidering av handboken publiceras de ändringar och tillägg som föranletts av lagändringarna tills vidare på NIA:s hemsida. I materialet anges bl.a. att samma kriterier för vad som gäller makar skall gälla i bedömningen av de homosexuella parens lämplighet. Utredningen skall omfatta samma punkter som nu tas upp med heterosexuella sökande. För sökande som är registrerade partner kan det därutöver behöva tas särskilda hänsyn. Bland annat nämns släktens inställning och omgivningens attityder samt att det är viktigt med öppenhet kring homosexualiteten.

Regeringen anför i propositionen (s. 64) att det är angeläget att handboken utvecklas och uppdateras i takt med kunskapsutvecklingen inom området och att samtliga faktorer som bör ingå i lämplighetsbedömningen behandlas där. Om det är adoptionsmyndigheten eller Socialstyrelsen som i fortsättningen bör ta fram handboken, får enligt regeringen övervägas i samband med beredningen av den nya adoptionsmyndigheten.

Lagutskottets yttrande

Lagutskottet påpekar i sitt yttrande att det i januari 2004 behandlat ett antal motioner vari begärts tillkännagivanden från riksdagen till regeringen om en översyn av adoptionslagstiftningen. I sitt av riksdagen godkända betänkande 2003/04:LU11 ansåg lagutskottet att resultatet av en aviserad uppföljning av den nya lagstiftningen om partnerskap och adoption borde avvaktas och avstyrkte motionerna.

Enligt lagutskottets yttrande fick NIA i sitt regleringsbrev för budgetåret 2003 i uppdrag att kontinuerligt följa effekterna av den nya lagstiftningen om partnerskap och adoption och att senast den 1 februari 2004 lämna en första rapport till regeringen om ursprungsländernas reaktioner och utvecklingen när det gäller adoptionsverksamheten. I den rapport som NIA överlämnat till regeringen sägs att endast några par enligt NIA:s erfarenhet har visat intresse för att adoptera ett barn från utlandet och ännu färre har påbörjat en utredning. De som kontaktat en socialnämnd eller en adoptionsorganisation har fått information om att det ännu inte är möjligt att adoptera eftersom inget av de länder som auktoriserade adoptionsorganisationer samarbetar med accepterar registrerade partner som sökande. Av rapporten framgår vidare att samtliga ursprungsländer som tillfrågats om det är möjligt för registrerade partner att adoptera ett barn från deras land har svarat att det inte är möjligt. Varken de svenska adoptionsorganisationerna eller NIA har på något sätt erfarit att lagändringen medfört några komplikationer som försvårar samarbetet med dessa länder avseende internationell adoption.

Lagutskottet anser i det nu aktuella ärendet alltså att resultatet av det arbete som regeringen aviserat våren 2002 bör avvaktas innan ställning tas till

omfattningen och djupet av den mera allmänna översyn av adoptionslagstiftningen som enligt motionärernas uppfattning bör göras. Mot denna bakgrund anser lagutskottet att det inte finns skäl att nu föreslå någon riksdagens vidare åtgärd med anledning av motionen.

Med det anförda föreslår lagutskottet att socialutskottet avstyrker motion 2003/04:So23 (kd) yrkande 1.

Socialutskottets ställningstagande

Såvitt först angår motion 2003/04:So23 (kd) yrkande 1 om en översyn av adoptionslagstiftningen anser socialutskottet att motionen, på de av lagutskottet anförda skälen, bör avslås.

Genom införandet av lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling begränsades utrymmet för enskilda internationella adoptioner. Enligt lagens 4 § skall den eller de som vill adoptera ett barn från utlandet anlita en auktoriserad sammanslutning. Detta gäller dock inte enstaka fall av adoption som avser släktingbarn eller där det annars finns särskilda skäl att adoptera utan förmedling av en auktoriserad sammanslutning. Innan barnet lämnar landet skall en prövning göras av om förfarandet är godtagbart. Ansvar för denna prövning skall enligt regeringens förslag fortsättningsvis åvila MIA. Utskottet kan vidare konstatera att regeringen avser att ytterligare bereda frågan om en översyn av de brister som kan föreligga vid enskilda adoptioner. Med det anförda avstyrker utskottet motion 2003/04:So21 (c) yrkande 4.

När det gäller registrerade partners rätt att prövas som adoptivföräldrar, vill utskottet inledningsvis åter framhålla att det behövs kraftfulla åtgärder för att på alla områden motarbeta fördomar, okunskap och diskriminering på grund av sexuell läggning. Utskottet kan konstatera att det i NIA:s handbok för socialnämnder betonas att homosexuella sökande skall prövas för adoption på samma sätt som andra sökande. Såsom nämnts ovan har en tidigare aviserad uppföljning av den nya lagstiftningen avseende partnerskap och adoption nyligen påbörjats. Mot bakgrund av det anförda finner utskottet inte någon anledning för riksdagen att göra något uttalande till regeringen med anledning av motionerna 2002/03:So512 (fp, s, v, c, mp) yrkande 3 och 2003/04:L350 (c) yrkande 3.

Utskottet kan inte ställa sig bakom kraven i motionerna 2002/03:So415 (kd) och 2003/04:So445 (kd) om att främja nationella adoptioner. Motionerna bör avslås.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i Sverige (punkt 3)

av Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

- a) antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling såvitt avser 6 §, dock med den ändringen att orden ”endast ges” ersätts av ”ges endast”,
 - b) tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 1.
- Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So23 yrkande 3 och 2003/04:So25 yrkande 1.

Ställningstagande

Regeringen föreslår att de nu gällande villkoren för auktorisation kompletteras med kravet att om en sammanslutning även bedriver annan verksamhet än internationell adoptionsförmedling, får den andra verksamheten inte äventyra förtroendet för adoptionsverksamheten. Vi vill i detta sammanhang framhålla att det kan vara svårt för organisationer med begränsade personalresurser att upprätthålla personell åtskillnad mellan de olika verksamheterna. Enligt vår mening bör det i de flesta fall räcka med att en sammanslutning håller adoptionsverksamheten ekonomiskt åtskild från övriga verksamheter för att auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i Sverige skall kunna beviljas. Vi anser att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet med vad som anförts. I avvaktan härpå tillstyrks förslaget till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling såvitt avser 6 §, dock med en smärre justering.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

2. Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land (punkt 4)

av Chatrine Pålsson (kd), Kerstin Heinemann (fp), Erik Ullenhag (fp) och Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

- a) godkänner vad som anförs i reservation 2,
 - b) antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling såvitt avser 6 a §.
- Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So20 yrkande 2 och avslår motion 2003/04:So25 yrkande 2.

Ställningstagande

I förslaget till 6 a § lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling ställer regeringen upp en rad villkor som skall vara uppfyllda för att en sammanlutning skall få auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett specifikt land. Bland annat krävs att samarbetet med det andra landet är lämpligt med hänsyn till kostnadsbilden (4 p.).

Nämnden för internationella adoptioner, NIA, anförde följande i sitt remissvar rörande betänkandet från Utredningen om internationella adoptioner (SOU 2003:49):

Det är en humanitär självklarhet att ge en viss rimlig ersättning till ett barnhem för de barn som är kvar på barnhemmet, när förhållandena är undermåliga. Det gagnar samtliga barn – de som blir kvar och de som adopteras internationellt – att levnadsbetingelserna på barnhemmen är goda.

Vi anser att riksdagen bör ansluta sig till detta uttalande eftersom tillämpningen av den nya bestämmelsen annars riskerar att bli för snäv och till skada för barn som inte adopteras internationellt. I propositionen säger sig regeringen visserligen i mångt och mycket dela NIA:s synpunkter men inskränker sedan den acceptabla ersättningsnivån till barnhemmet till att avse endast kostnader som är förknippade med den internationella adoptionsverksamheten, däribland de kostnader som avser det barn som blir adopterat.

Enligt vår mening bör riksdagen beredas tillfälle att godkänna vad vi nu anfört om tillämpningen av 6 a § i regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

3. Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land (punkt 4)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen

- a) antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling såvitt avser 6 a §,
- b) tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 3. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So25 yrkande 2 och avslår motion 2003/04:So20 yrkande 2.

Ställningstagande

Regeringen föreslår i propositionen att en sammanslutning som fått auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i Sverige även skall beviljas auktorisation att arbeta i ett annat land under förutsättning att det med hänsyn till bl.a. balansen mellan de svenska sammanslutningarna bedöms som lämpligt att sammanslutningen samarbetar med det andra landet (6 a § 4 lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling).

Det finns en risk att detta krav kommer att leda till bristande kontinuitet genom att organisationer kan tvingas lämna ett visst land under några år. Kravet på balans mellan sammanslutningarna innebär en nackdel för bl.a. familjer som adopterat från ett land via en organisation och som sedan vill adoptera syskon från samma land. Möjligheterna att hjälpa adopterade att få veta mer om sin bakgrund försvåras också. Vi anser det orimligt att låta regeringens mål om balans mellan sammanslutningar gå ut över barns rätt till syskon från samma land eller adoptivbarns rätt att söka sina rötter. En bättre modell är att uppmuntra organisationerna till ökat samarbete. Regeringen bör snarast återkomma till riksdagen med förslag i enlighet med vad som anförts. I avvaktan härpå tillstyrks förslaget till 6 a § lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

4. En uthållig mångfald av adoptionsorganisationer (punkt 5)

av Chatrine Pålsson (kd), Kerstin Heinemann (fp), Erik Ullenhag (fp) och Kenneth Johansson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 4. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So21 yrkande 3.

Ställningstagande

Auktorisation av adoptionsorganisationer skall självfallet ske utifrån högt ställda krav på kvalitet. Samtidigt anser vi att det finns ett värde i att slå vakt om en viss mångfald av adoptionsorganisationer och undvika en utslagningsprocess där de mindre adoptionsorganisationerna slås ut. Regeringens förslag att mångfalden skall beaktas vid beviljandet av auktorisation är synnerligen behövligt. Än mer verksamma åtgärder kan emellertid behövas för att säkerställa att de olika adoptionsorganisationerna får likvärdiga förutsättningar till utveckling. Vi anser att de olika adoptionsorganisationernas arbetsförutsättningar och lämpliga åtgärder för att säkerställa en uthållig mångfald av adoptionsorganisationer bör utredas.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

5. Avsättning av medel för avvecklingskostnader (punkt 7)

av Kerstin Heinemann (fp) och Erik Ullenhag (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling såvitt avser 8 e §. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So20 yrkande 1.

Ställningstagande

Regeringens förslag till ny 8 e § i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling innebär ett krav på föreningar som nybildas för adoptionsförmedling att ha ett startkapital som även räcker till att fondera medel för eventuella avvecklingskostnader. Vi befarar att en sådan bestämmelse, utan att medföra några större fördelar, kan komma att i onödan försvåra nybildning. Förslaget i denna del bör därför avslås.

6. Medgivande att ta emot ett barn (punkt 8)

av Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Kerstin Heinemann (fp), Erik Ullenhag (fp), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453) såvitt avser 6 kap. 12 § med den ändringen att andra stycket sista meningen och tredje stycket utgår. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So20 yrkande 3.

Ställningstagande

Regeringen föreslår en ändring i socialtjänstlagen (2001:453) med innebörd bl.a. att socialnämnden får lämna medgivande till adoption endast om den sökande är lämpad att adoptera samt att nämnden vid denna bedömning skall ta särskild hänsyn till sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov. Vi anser att denna bestämmelse är fullt tillräcklig och att det inte behövs någon föreskrift i lag om obligatoriskt deltagande i av kommunen anvisad föräldrautbildning. Riksdagen bör därför avslå regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen såvitt avser 6 kap. 12 § andra stycket sista meningen och tredje stycket.

7. Stöd och hjälp till adopterade och deras familjer (punkt 10)

av Chatrine Pålsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 7. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So23 yrkande 2 och avslår motion 2003/04:L319 yrkande 16.

Ställningstagande

Jag ställer mig kritisk till att det i propositionen saknas förslag som kan bidra till att adopterade får bättre stöd och hjälp. Det duger inte att enbart hänvisa till utredningen, vari klargjordes vad stödet kan innebära och att de adopterades intresseorganisationer kan utföra ett viktigt arbete. Enligt min mening bör regeringen återkomma med förslag till mer konkreta åtgärder för att komplettera det stöd som redan finns.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

8. Stöd och hjälp till adopterade och deras familjer (punkt 10)

av Jan Lindholm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 10 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 8. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:L319 yrkande 16 och avslår motion 2003/04:So23 yrkande 2.

Ställningstagande

Undersökningar har visat att många adopterade barn får problem specifika för sin grupp. Jag vill därför framhålla vikten av att familjer med adopterade barn

får möjlighet till extra samtalsstöd om så behövs, inte bara under den första tiden efter det att barnet anlant utan även under tonårstiden.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

9. Barnets rätt till kunskap om sitt ursprung (punkt 11)

av Ingrid Burman (v), Kenneth Johansson (c), Elina Linna (v) och Jan Lindholm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 9. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2003/04:So19, 2003/04:So21 yrkande 1 och 2003/04:So24 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

I departementspromemorian Föräldrars samtycke till adoption, m.m. (Ds 2001:53) föreslås en bestämmelse i föräldrabalken som ålägger adoptivföräldrarna att så snart det är lämpligt informera barnet om att det är adopterat. Vi anser att det nu är hög tid att regeringen lägger fram ett förslag om barnets rätt till kunskap om sitt ursprung. Ett sådant förslag ligger helt i linje med vad som föreskrivs i barnkonventionen och i 1993 års Haagkonvention.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

10. Stärkta ekonomiska möjligheter för adoptivbarn att söka sitt ursprung (punkt 12)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 10. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So385.

Ställningstagande

För många adopterade är sökandet efter sitt ursprung en viktig del av identitetsbyggandet. Även om det kan vara en jobbig process att gå igenom är den för många nödvändig att hantera. I dag hjälper vissa adoptionsorganisationer adopterade att, mot en avgift, söka sitt ursprung med hjälp av bevarade handlingar och kontakter i ursprungsländerna. Ibland krävs dock större insatser på plats för att nå framgång, vilket kan vara kostsamt.

Vi anser att det bör prövas om åtgärder kan vidtas för att underlätta för adopterade som önskar finna sitt ursprung och där hjälpen från adoptionsorganisationer inte förslår. Ett alternativ skulle kunna vara att använda en mindre del av adoptionskostnadsbidraget till att skapa en fond med uppgift att finansiera adopterades sökande av sitt biologiska ursprung. En annan möjlighet som bör prövas är att avsätta en mindre del av den adoptionsavgift som adoptivföräldrar erlägger till finansiering av en sådan verksamhet. Regeringen bör utreda möjligheterna till och formerna för detta.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

11. Stimulansbidrag för samverkan (punkt 13)

av Chatrine Pålsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 13 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 11. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So23 yrkande 4 och bifaller delvis motion 2003/04:So22.

Ställningstagande

I regeringens förslag påtalas vikten av samverkan i frågor om stöd och hjälp till adopterade. Samverkan fungerar dock sällan i praktiken. Ett stimulansbidrag skulle möjliggöra samordning på det lokala och regionala planet, så att kommunerna bättre kan möta de behov av råd och stöd som finns och som de enligt 5 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) ansvarar för. Jag anser det därför mycket olyckligt att regeringen inte för utredningens förslag om stimulansbidrag vidare eller ställer tydligare och hårdare krav på samverkan, så att adopterade och deras familjer kan få den hjälp och det stöd de har rätt till.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

12. Kvalitet och kompetensutveckling (punkt 14)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 14 borde ha följande lydelse: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 12. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So326 yrkandena 1–3.

Ställningstagande

Beslut i adoptionsfrågor får en genomgripande betydelse för de individer som berörs av beslutet. Det är därför av största vikt att alla beslut som rör adoption – liksom övriga frågor som rör barn – fattas baserade på bästa tillgängliga kunskap och forskning. Vi vill framhålla vikten av att hemutredningarna inför adoptioner håller en hög och jämn kvalitet samt att de som gör utredningarna är väl utbildade och använder kvalitetssäkrade metoder. Enligt uppgift från adoptionsorganisationerna varierar kvaliteten på dagens hemutredningar mycket över landet. Kvaliteten skulle enligt vår mening kunna säkras genom att man inför krav på certifiering av socialtjänstens hemutredare. Utredaren skall ha genomgått relevant utbildning och/eller vidareutbildning i adoptionsfrågor. Utbildning och vidareutbildning för adoptionsutredare bör hanteras som ett nationellt uppdrag för NIA eller för ett nationellt kunskapscentrum.

De senaste årens forskning har visat att vissa vuxna adopterade har särskilda stödbehov. Enligt vår mening bör ett nationellt forsknings- och kunskapscentrum ges i uppgift att utveckla de stödformer som unga och vuxna adopterade behöver.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

13. Utredning av adoptivbarns situation i Sverige (punkt 15)

av Chatrine Pålsson (kd), Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 13. Riksdagen bifaller därmed motionerna 2002/03:L207 yrkandena 4 och 5 samt 2003/04:L221 yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

Vi menar att det behövs mer forskning om adoptivbarns utveckling och om hur det gått för de adoptivbarn som hittills kommit till Sverige. Det har förekommit internationella adoptioner till Sverige i större skala i ca 35 år. De första adoptivbarnen har nu hunnit bli vuxna och vissa har bildat familj. Det saknas dock i huvudsak longitudinella studier om hur barnens liv och situation ser ut över tid, och vi vet ännu inte hur familjebildningssituationen och föräldraskap fungerar.

Av tillgänglig forskning och statistik framgår att barn som adopterats av ensamstående i än högre grad än barn som adopterats av par är överrepresenterade i barnpsykiatrisk vård. Barn som adopterats av ensamstående har i olika studier varit fyra gånger överrepresenterade i barn- och ungdomspsykiatrisk vård jämfört med en normalpopulation. Vi anser mot denna bakgrund att

regeringen bör låta utreda situationen för barn som adopterats internationellt av ensamstående respektive par.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

14. Äktenskap mellan adoptivbarn och adoptant m.m. (punkt 16)

av Kerstin Heinemann (fp) och Erik Ullenhag (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen antar regeringens förslag till

a) lag om ändring i äktenskapsbalken, med den ändringen att den föreslagna sista meningen utgår, och

b) lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap, med den ändringen att den föreslagna sista meningen utgår.

Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So20 yrkandena 4 och 5.

Ställningstagande

Vi välkomnar förslaget att nu helt avskaffa möjligheten till äktenskap mellan adoptivbarn och adoptivförälder. Vi ställer oss emellertid kritiska till förslaget att även fortsättningsvis tillåta äktenskap eller partnerskap mellan två adoptivsyskon och mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas biologiska barn. Vi anser att det överordnade målet måste vara uppväxtförhållanden där adoptivbarnets relation till sina familjemedlemmar i adoptivfamiljen i så liten utsträckning som möjligt skiljer sig från ett icke adopterat barns relation till familjemedlemmarna i sin biologiska familj. De sociala och psykologiska faktorer som talar emot äktenskap mellan personer som biologiskt sett är helsyskon borde därför väga lika tungt när det gäller äktenskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas biologiska barn och mellan två adoptivsyskon. Enligt vår mening bör riksdagen anta de i propositionen framlagda förslagen till lag om ändring i äktenskapsbalken och lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap med de ändringarna att den föreslagna sista meningen i respektive lagförslag utgår.

15. Höjning av adoptionskostnadsbidraget (punkt 18)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 15. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So25 yrkande 3.

Ställningstagande

Den genomsnittliga kostnaden för en adoption uppgick år 2002 till 128 000 kr. Syftet med bidraget var ursprungligen att det skulle täcka hälften av adoptionskostnaderna. Adoptionsbidraget på 40 000 kr täcker för närvarande endast en tredjedel av adoptionskostnaderna. Därtill kommer kostnaden för föräldrabildning. Vi anser att adoptionskostnadsbidraget bör höjas till 50 % av kostnaden enligt en schablon för varifrån barnet adopteras. Detta har vi moderater framfört i motion 2003/04:Sf367.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

16. En översyn av adoptionslagstiftningen (punkt 20)

av Cristina Husmark Pehrsson (m), Anne Marie Brodén (m) och Magdalena Andersson (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 16. Riksdagen bifaller därmed delvis motion 2003/04:So23 yrkande 1.

Ställningstagande

Enligt vår mening är dagens adoptionsregler skrivna för en annan tid och ett annat system. År 1989 presenterade Förmyndarskapsutredningen sitt slutbetänkande med förslag till en revision av adoptionslagstiftningen. Sedan dess har inget hänt. I utredningsbetänkandet Barn i homosexuella familjer (SOU 2001:10) har flera experter påtalat att adoptionslagstiftningen är i behov av en översyn. Experterna framhåller också att forskningen beträffande adopterade barns uppväxt och utveckling är eftersatt.

Vi anser att hela adoptionslagstiftningen är i stort behov av en översyn och att det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ. Inom ramen för en sådan översyn finns det enligt vår uppfattning anledning att t.ex. se över kravet på att presumtiva adoptivföräldrar skall vara minst 25 år, och den nuvarande möjligheten till adoptioner bör bli föremål för en utvärdering. Vi anser också att det bör tas in en bestämmelse i 4 kap. föräldrabalken som stadgar att en adoption endast får ske om den är förenlig med barnets bästa. Det får ankomma på regeringen att lägga fram erforderliga lagförslag.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

17. En översyn av adoptionslagstiftningen (punkt 20)

av Chatrine Pålsson (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 17. Riksdagen bifaller därmed motion 2003/04:So23 yrkande 1.

Ställningstagande

Enligt min mening är dagens adoptionsregler skrivna för en annan tid och ett annat system. År 1989 presenterade Förmynderskapsutredningen sitt slutbetänkande med förslag till en revision av adoptionslagstiftningen. Sedan dess har inget hänt. I utredningsbetänkandet Barn i homosexuella familjer (SOU 2001:10) har flera experter påtalat att adoptionslagstiftningen är i behov av en översyn. Experterna framhåller också att forskningen beträffande adopterade barns uppväxt och utveckling är eftersatt.

Jag anser att hela adoptionslagstiftningen är i stort behov av en översyn och att det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ i syfte att få till stånd direktiv till en parlamentarisk utredning. Inom ramen för en sådan översyn finns det enligt min uppfattning särskild anledning att se över nuvarande regler som möjliggör s.k. ensamståendeoptioner. Vidare finns det anledning att t.ex. se över kravet på att presumtiva adoptivföräldrar skall vara minst 25 år. Jag anser också att det bör tas in en bestämmelse i 4 kap. föräldrabalken som stadgar att en adoption endast får ske om den är förenlig med barnets bästa. Det får ankomma på regeringen att lägga fram erforderliga lagförslag.

Vad jag nu anfört bör ges regeringen till känna.

18. Partnerskap och adoption (punkt 22)

av Kerstin Heinemann (fp) och Erik Ullenhag (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservation 18. Riksdagen bifaller därmed motion 2002/03:So512 yrkande 3 och avslår motion 2003/04:L350 yrkande 3.

Ställningstagande

Lagstiftningen om partnerskap och adoption ställer nya krav på HBT-kompetens inom familjerätten. Vi anser att Socialstyrelsen bör utarbeta allmänna råd för handläggning av adoptionsansökningar och där ge adekvata upplysningar om HBT-frågor.

Vad vi nu anfört bör ges regeringen till känna.

Särskilt yttrande

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttrande.

Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land

av Jan Lindholm (mp).

Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land får enligt regeringens förslag beviljas under förutsättning att det med hänsyn bl.a. till balansen mellan de svenska sammanslutningarna bedöms som lämpligt att sammanslutningen arbetar i landet. Om flera sammanslutningar ansöker om auktorisation för samma land bör det enligt regeringen vara möjligt att ge en mindre sammanslutning prioritet om sammanslutningarna i övrigt är kvalitetsmässigt likvärdiga. Auktorisation i detta led får ges för högst två år i taget. Enligt min mening medför förslaget och strävan att uppnå balans mellan sammanslutningarna en viss risk för bristande kontinuitet i sammanslutningarnas arbete. Jag avser att noga följa utvecklingen på området och förbehåller mig rätten att återkomma i frågan.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Regeringens proposition 2003/04:131

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar regeringens förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken,
2. antar regeringens förslag till lag om ändring i föräldrabalken,
3. antar regeringens förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
4. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn,
5. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap,
6. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner,
7. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling,
8. antar regeringens förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453),
9. godkänner vad regeringen föreslår om ny myndighet för internationella adoptionsfrågor (avsnitt 5).

Följdmotioner

2003/04:So18 av Inger Lundberg m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lokalisering av Myndigheten för internationella adoptionsfrågor till Örebro.

2003/04:So19 av Ingrid Burman m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ett lagförslag avseende adopterades rätt att få kännedom om att de är adopterade.

2003/04:So20 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

1. Riksdagen antar förslaget i proposition 2003/04:131 om lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling med den ändringen att 8 e § utgår.

2. Riksdagen godkänner vad som i motionen anförs om innebörden av 6 a § 4 lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.
3. Riksdagen antar förslaget i proposition 2003/04:131 om socialtjänstlagen (2001:453) med den ändringen i 6 kap. 12 § att andra styckets sista mening samt tredje stycket utgår.
4. Riksdagen antar förslaget i proposition 2003/04:131 om äktenskapsbalken med den ändringen att den sista av de föreslagna nya meningarna utgår.
5. Riksdagen antar förslaget i proposition 2003/04:131 om lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap med den ändringen att den sista av de föreslagna nya meningarna utgår.

2003/04:So21 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

1. Riksdagen begär hos regeringen ett lagförslag med innebörden att adopterade skall ha rätt att upplysas om sin adoption i enlighet med vad som anförs i motionen.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om frivilligorganisationernas delaktighet i föräldrautbildning för blivande adoptivföräldrar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av att de olika adoptionsorganisationernas arbetsförutsättningar och lämpliga åtgärder för att säkerställa en uthållig mångfald av adoptionsorganisationer utreds.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av att enskildas möjligheter att ansöka om adoption för barn utanför adoptionsorganisationernas förmedling utreds.

2003/04:So22 av Birgitta Carlsson (c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att säkerställa möjligheten att få rådgivning i adoptionsfrågor och möjlighet till hjälp och stöd även efter adoptionen och att detta kan erbjudas både på lokal och regional nivå.

2003/04:So23 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en översyn av adoptionslagstiftningen med särskild betoning på ensamstående adoption.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stöd till adopterade i vuxen ålder.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om biståndsinsatser i samband med adoption.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om samverkan och kompetensutveckling på nationell, regional och lokal nivå.

2003/04:So24 av Kerstin-Maria Stalin och Mona Jönsson (mp):

1. Riksdagen beslutar att adoptivföräldrar skall vara skyldiga att informera barnet om att det är adopterat.
2. Riksdagen beslutar att socialnämnden är skyldig att redovisa för domstolen att information lämnats till barnet.

2003/04:So25 av Cristina Husmark Pehrsson m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om biståndsarbete.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om krav för auktorisation.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om adoptionsbidrag.

Motioner från allmänna motionstiden 2002

2002/03:L207 av Sten Tolgfors (m):

4. Riksdagen begär att regeringen utreder situationen för internationella adoptivbarn som adopterats av ensamstående respektive par i enlighet med vad som anförs i motionen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av forskning om adoptivbarns utveckling och hur det gått för de adoptivbarn som hittills kommit till Sverige i enlighet med vad som anförs i motionen.

2002/03:So415 av Mikael Oscarsson och Erling Wälivaara (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om officiella riktlinjer för hur nationella adoptioner skall handläggas omgående bör sammanställas och göras tillgängliga för såväl sociala myndigheter som mödravården.

2002/03:So512 av Martin Andreasson m.fl. (fp, s, v, c, mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Socialstyrelsens allmänna råd om adoptioner.

Motioner från allmänna motionstiden 2003

2003/04:L221 av Sten Tolgfors (m):

4. Riksdagen begär att regeringen låter utreda situationen för internationella adoptivbarn som adopterats av ensamstående respektive par.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av forskning om adoptivbarns utveckling och hur det gått för de adoptivbarn som hittills kommit till Sverige.

2003/04:L319 av Kerstin-Maria Stalin m.fl. (mp):

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att familjer med adopterade barn skall få möjlighet till extra samtalsstöd om behovet finns.

2003/04:L350 av Kenneth Johansson m.fl. (c):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om informationsinsatser och uppföljning av tillämpningen av adoptionslagstiftningen.

2003/04:So326 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvaliteten på hemutredningar i samband med adoption.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utbildning för och krav på utbildning hos dem som gör hemutredningar för adoption.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stödet till adopterade.

2003/04:So385 av Sten Tolgfors (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda stärkta möjligheter för de adopterade som så önskar att söka sitt ursprung.

2003/04:So445 av Mikael Oscarsson och Tuve Skånberg (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att officiella riktlinjer för hur nationella adoptioner skall handläggas omgående bör sammanställas och göras tillgängliga för såväl sociala myndigheter som mödravården.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i äktenskapsbalken

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 3 § äktenskapsbalken skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.**3 §¹**

Äktenskap får inte ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon.

Halvsyskon får inte ingå äktenskap med varandra utan tillstånd av myndighet som anges i 15 kap. 1 §.

Vid tillämpningen av första och andra styckena jämställs adoptivförhållande med släktskap. De som därvid anses som helsyskon får dock ingå äktenskap med varandra efter tillstånd av myndighet som anges i 15 kap. 1 §.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för hindersprövning som har begärts före den 1 januari 2005.

¹ Senaste lydelse 2004:142.

2.2 Förslag till lag om ändring i föräldrabalken

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 7 § föräldrabalken¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

7 §

Såvitt angår adoptivbarnets ställning till adoptanten och dennes släktingar upphör all verkan av adoptionen, om

- 1. adoptivbarnet adopteras av annan än adoptantens make, eller*
- 2. adoptanten ingår äktenskap med adoptivbarnet.*

När det gäller adoptivbarnets ställning *i förhållande* till adoptanten och dennes släktingar upphör all verkan av adoptionen, om adoptivbarnet adopteras av annan än adoptantens make.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande, om äktenskap ingåtts efter hindersprövning som begärts före den 1 januari 2005.

¹ Balken omtryckt 1995:974.

2.3 Förslag till lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 29 § sekretesslagen (1980:100)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap.

29 §²

Sekretess gäller hos *statens nämnd för internationella adoptionsfrågor* i ärende om sådana frågor för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon *honom närstående* lider men om uppgiften röjs.

Sekretess gäller hos *Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA)* i ärende om sådana frågor för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon *närstående till den enskilde* lider men om uppgiften röjs. *Mot-svarande sekretess gäller för handlingar som överlämnats till MIA för förvaring enligt 8 b § tredje stycket lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.*

I fråga om uppgift i allmän handling gäller sekretessen i högst femtio år.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

¹ Lagen omtryckt 1992:1474.

² Senaste lydelse 1989:385.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn

Härigenom föreskrivs att 6 § lagen (1988:1463) om bidrag vid adoption av utländska barn skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §

Bidrag lämnas endast för barn som inte fyllt tio år när adoptivföräldrarna fick det i sin vård. Bidrag lämnas inte om adoptionen avser eget eller makes barn eller makes adoptivbarn.

Bidrag lämnas endast för adoptioner som förmedlats av en samslutning som är auktoriserad enligt lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.
 2. Den nya föreskriften gäller enbart i fråga om barn, som kommit i adoptivföräldrarnas vård här i landet efter utgången av december 2004.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 3 § lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap skall ha följande lydelse.

Senaste lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

3 §¹

Registrering får inte ske beträffande den som är under 18 år eller dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon.

Registrering får inte heller ske beträffande halvsyskon utan tillstånd av myndighet som anges i 15 kap. 1 § äktenskapsbalken.

Registrering får inte ske av den som är gift eller som redan är registrerad partner.

Rätten till registrering av ett partnerskap prövas enligt svensk lag.

Vid tillämpningen av första och andra styckena jämföras adoptivförhållande med släktskap. De som därvid anses som helsyskon får dock registrera sitt partnerskap med varandra efter tillstånd av myndighet som anges i 15 kap. 1 § äktenskapsbalken.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.
 2. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för hindersprövning som har begärts före den 1 januari 2005.

¹ Senaste lydelse 2004:143.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1997:191) med anledning av Sveriges tillträde till Haagkonventionen om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) är centralmyndighet enligt konventionen och fullgör de uppgifter som ankommer på en sådan myndighet, om inte något annat följer av lag eller annan författning.

NIA utfärdar intyg enligt artikel 23 i konventionen när adoptionen har ägt rum i Sverige eller när ett utländskt adoptionsbeslut har omvandlats här i landet enligt artikel 27 i konventionen och 5 § denna lag.

2 §

Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA) är centralmyndighet enligt konventionen och fullgör de uppgifter som ankommer på en sådan myndighet, om inte något annat följer av lag eller annan författning.

MIA utfärdar intyg enligt artikel 23 i konventionen när adoptionen har ägt rum i Sverige eller när ett utländskt adoptionsbeslut har omvandlats här i landet enligt artikel 27 i konventionen och 5 § denna lag.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.
 2. Intyg som har utfärdats enligt 2 § i dess äldre lydelse har fortsatt giltighet.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling

dels att 4–7, 9, 10, 12 och 14 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas sju nya paragrafer, 6 a, 8–8 d och 9 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Den eller de som vill adoptera ett barn från utlandet skall anlita en sammanslutning som avses i 3 §. Detta gäller dock inte enstaka fall av adoption som avser släktingbarn eller där det annars finns särskilda skäl att adoptera utan förmedling av en auktoriserad sammanslutning. *Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA)* skall i sådana fall innan barnet lämnar landet pröva om förfarandet är godtagbart.

Den eller de som vill adoptera ett barn från utlandet skall anlita en sammanslutning som avses i 3 §. Detta gäller dock inte enstaka fall av adoption som avser släktingbarn eller där det annars finns särskilda skäl att adoptera utan förmedling av en auktoriserad sammanslutning. *Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA)* skall i sådana fall innan barnet lämnar landet pröva om förfarandet är godtagbart.

5 §

NIA avgör frågor om auktorisation och har tillsyn över de auktoriserade sammanslutningarna.

MIA avgör frågor om auktorisation och har tillsyn över de auktoriserade sammanslutningarna.

6 §

Auktorisation får endast ges åt sammanslutningar som har till huvudsakligt syfte att förmedla internationella adoptioner. Auktorisation får ges endast om det står klart att sammanslutningen kommer att förmedla *sådana* adoptioner på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt, utan vinstintresse och med barnets bästa som främsta riktmärke. För auktorisation krävs vidare att sammanslutningen har *stadgar, styrelse och revisorer*.

Auktorisation *att arbeta med internationell adoptionsförmedling i Sverige* får endast ges åt sammanslutningar som har till huvudsakligt syfte att förmedla internationella adoptioner. *Om en sammanslutning även bedriver annan verksamhet än internationell adoptionsförmedling, får den andra verksamheten inte äventyra förtroendet för adoptionsverksamheten.* Auktorisation får ges endast om det står klart att sammanslutningen kommer att förmedla adoptioner på ett sakkunnigt och omdömesgillt sätt, utan vinstintresse och med barnets bästa som främsta riktmärke. För auktorisation krävs vidare att sam-

manslutningen har styrelse och revisorer samt stadgar som innebär att sammanslutningen är öppen.

6 a §

En sammanslutning, som har auktorisation enligt 6 §, får beviljas auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land under förutsättning att

1. det andra landet har en adoptionslagstiftning eller annan tillförlitlig reglering av internationell adoption, som beaktar de grundläggande principer för internationell adoption som uttrycks i Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter och i 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner,

2. det andra landet har en fungerande administration kring internationell adoptionsverksamhet,

3. sammanslutningen redovisar kostnaderna i utlandet och hur de fördelar sig, och

4. det med hänsyn till kostnadsbilden, balansen mellan de svenska sammanslutningarna och omständigheterna i övrigt bedöms som lämpligt att sammanslutningen inleder eller fortsätter ett adoptionssamarbete med det andra landet.

En sammanslutning som beviljats auktorisation för att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land får verka i det landet endast om behörig myndighet i det andra landet har gett sitt tillstånd till det, eller har förklarat att den är beredd att acceptera sammanslutningens verksamhet i landet.

I ärenden om auktorisation enligt denna paragraf skall MIA samråda med den svenska

utlandsmyndigheten i det andra landet om det inte är uppenbart obehövt, samt vid behov med barnrättsorganisationer som verkar i det andra landet.

7 §

Auktorisationen skall vara tidsbegränsad. I beslutet om auktorisation skall det anges vilka länder som sammanslutningens verksamhet avser. Auktorisationen får även förenas med andra villkor, såsom vad som skall gälla om inbetalning av avgifter samt redovisning.

Auktorisation enligt 6 § får ges för högst fem år och auktorisation enligt 6 a § får ges för högst två år. Har en ny ansökan ingivits till MIA innan tidigare auktorisationsbeslut i avvaktan på MIA:s beslut. Auktorisationen får även förenas med andra villkor som har betydelse för bedrivande av verksamheten, såsom vad som skall gälla om inbetalning av avgifter samt redovisning.

För att täcka kostnaderna för verksamheten får en auktoriserad sammanslutning ta ut skäligen avgifter av dem som anlitar sammanslutningen för internationell adoptionsförmedling.

8 §

En auktoriserad sammanslutning är skyldig att tillhandahålla internationell adoptionsförmedling åt sökande som har medgivande att ta emot ett utländskt barn för adoption.

Skyldigheten gäller inte i det fall sammanslutningen inte har någon utländsk kontakt som kan förmedla barn till sökanden. Detsamma gäller om sökanden misskött sina ekonomiska eller andra avtalade förpliktelser gentemot sammanslutningen.

8 a §

Sammanslutningen skall skyndsamt meddela MIA sådana förändringar i sammanslutningens verksamhet i Sverige och i utlandet samt sådana förändringar i politiska, juridiska eller andra förhållanden i utlandet som kan ha betydelse för förmedlingsverksamheten.

8 b §

En auktoriserad sammanslutning är skyldig att dokumentera förmedlingsverksamheten. Dokumentationen skall utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärenden samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse. Dokumentationen skall bevaras så länge den kan antas ha betydelse för den som förmedlats för adoption genom sammanslutningen, eller för honom eller henne närstående personer.

Kopia av handlingar som avser en viss adoption skall skickas till den socialnämnd som avses i 6 kap. 15 § andra stycket socialtjänstlagen (2001:453).

Om sammanslutningen upphör med sin förmedlingsverksamhet, skall dokumentation av förmedlingsverksamheten överlämnas till MLA för förvaring.

8 c §

Den som en sammanslutnings handlingar i förmedlingsverksamheten rör skall på begäran, så snart som möjligt, tillhandahålla efterfrågade handlingar för läsning eller avskrivning på stället eller i avskrift eller kopia, om det inte kan antas att en annan enskild person lider men.

Frågor om utlämnande enligt första stycket prövas av den som ansvarar för handlingarna. Anser denne att någon handling eller en del av en handling inte bör lämnas ut skall han eller hon genast med eget yttrande överlämna frågan till MLA för prövning.

8 d §

Medel som en sökande har inbetalat till en auktoriserad sammanslutning och som inte avser ersättning för intjänat arvode, uppkomna kostnader eller gjorda utlägg skall, om annat inte

har avtalats, vid varje tillfälle kunna betalas tillbaka. Sådana medel skall hållas skilda från den auktoriserade sammanslutningens egna medel.

8 e §

En auktoriserad sammanslutning skall ha ekonomiska medel för avveckling av sammanslutningen.

9 §

De auktoriserade sammanslutningarna är skyldiga att på begäran tillhandahålla NIA de handlingar som rör verksamheten.

MIA har rätt att inspektera en auktoriserad sammanslutnings verksamhet och får inhämta de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen.

Den vars verksamhet inspekteras är skyldig att lämna den hjälp som behövs vid inspektionen.

9 a §

MIA får förelägga en auktoriserad sammanslutning att avhjälpa brister i förmedlingsverksamheten.

10 §

Auktorisationen skall återkallas, om de förutsättningar som anges i 6 § inte längre finns. Detsamma gäller, om sammanslutningen inte uppfyller villkor som uppställts för auktorisationen eller inte rättar sig efter vad NIA begär med stöd av 9 §.

Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i Sverige skall återkallas, om de förutsättningar som anges i 6 § inte längre finns. Sådant auktorisation skall också återkallas om sammanslutningen inte tillhandahåller MIA begärda upplysningar eller handlingar enligt 9 § eller följer myndighetens beslut enligt 9 a §. Detsamma gäller om sammanslutningen inte förmedlat något barn under de senaste två åren, om det inte finns särskilda skäl.

Auktorisation att arbeta med internationell adoptionsförmedling i ett annat land skall återkallas, om de förutsättningar som anges i 6 eller 6 a §§ inte längre finns.

En auktorisation skall vidare återkallas, om sammanslutningen

inte uppfyller villkor som uppställtts för auktorisationen.

12 §

Om en auktoriserad sammanlutning har vägrat adoptionsförmedling i ett visst fall, får *NIA* på begäran av den eller dem som söker adoption uppdra åt sammanlutningen att ändå förmedla adoptionen.

Om en auktoriserad sammanlutning har vägrat adoptionsförmedling i ett visst fall, får *MIA* på begäran av den eller dem som söker adoption uppdra åt sammanlutningen att ändå förmedla adoptionen.

14 §

NIA:s beslut enligt 4 § tredje meningen, 6 §, 7 § första stycket, och 10 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

NIA:s beslut i övrigt får inte överklagas.

MIA:s beslut enligt 4 § tredje meningen, 6 §, 6 a § första stycket, 7 § första stycket, 9 a § och 10 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

I fråga om överklagande av MIA:s beslut enligt 8 c § andra stycket gäller bestämmelserna i 15 kap. 7 § sekretesslagen (1980:100).

MIA:s beslut i övrigt får inte överklagas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för auktorisation som har beviljats före den 1 januari 2005, dock längst till dess auktorisationen återkallats eller tiden för dess giltighet löpt ut. Föreskrifterna i 5 och 8 c §§ skall dock tillämpas från ikraftträdandet av denna lag.

2.8 Förslag till lag om ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Härigenom föreskrivs att 6 kap. 12 §, 8 kap. 2 § samt 16 kap. 3 och 6 §§ socialtjänstlagen (2001:453) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 kap.

12 §

Är det fråga om att ta emot ett barn med hemvist utomlands i syfte att adoptera det, skall ett medgivande enligt 6 § inhämtas innan barnet lämnar det land där det har sitt hemvist. Medgivande får lämnas endast om den eller de som vill adoptera har tillfredsställande kunskaper om barn och deras behov och har blivit informerade om den planerade adoptionens innebörd. Medgivandet upphör att gälla om inte barnet har tagits emot i hemmet inom två år från det medgivandet lämnades.

Ett barn med hemvist utomlands får inte utan socialnämndens medgivande tas emot i syfte att adopteras av någon som inte är barnets förälder eller har vårdnaden om barnet. Medgivande skall inhämtas innan barnet lämnar det land där det har sitt hemvist.

Medgivande får lämnas endast om den sökande är lämpad att adoptera. Vid den bedömningen skall särskild hänsyn tas till sökandens kunskaper och insikter om adoptivbarn och deras behov och den planerade adoptionens innebörd, sökandens ålder, hälsotillstånd, personliga egenskaper och sociala nätverk. Sökanden skall vidare ha deltagit i av kommunen anvisad föräldrautbildning inför adoption.

Om sökanden har adopterat barn från utlandet tidigare får medgivande lämnas även om han eller hon inte har deltagit i föräldrautbildning.

Medgivandet upphör att gälla om inte barnet har tagits emot i hemmet inom två år från det medgivandet lämnades.

8 kap.

2 §¹

För familjerådgivning, verksamhet för barn och ungdom enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, hemtjänst, dagverksamhet, bostad i sådant särskilt boende som

För familjerådgivning, verksamhet för barn och ungdom enligt 5 kap. 1 § som inte är stöd- och hjälpinsatser av behandlingskaraktär, *föräldrautbildning inför adoption*, hemtjänst, dagverksamhet,

¹ Senaste lydelse 2001:847

avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 § tredje stycket och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken eller för annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

I fråga om avgifter för hemtjänst, dagverksamhet och bostad i särskilt boende finns ytterligare bestämmelser i 3–9 §§.

bostad i sådant särskilt boende som avses i 5 kap. 5 § andra stycket eller 7 § tredje stycket och som inte omfattas av 12 kap. jordabalken eller för annan liknande social tjänst får kommunen ta ut skäliga avgifter enligt grunder som kommunen bestämmer. Avgifterna får dock inte överstiga kommunens självkostnader.

16 kap.

3 §²

Socialnämndens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om nämnden har meddelat beslut i fråga om

- ansökan enligt 2 kap. 3 §,
- bistånd enligt 4 kap. 1 §,
- vägran eller nedsättning av fortsatt försörjningsstöd enligt 4 kap. 5 §,
- förbud eller begränsning enligt 5 kap. 2 §,
- medgivande enligt 6 kap. 6 §,

– återkallelse av medgivande enligt 6 kap. 13 §,

– samtycke enligt 6 kap. 14 §, eller

– avgifter eller förbehållsbelopp enligt 8 kap. 4–9 §§.

Beslut i frågor som avses i första stycket gäller omedelbart. En länsrätt eller kammarrätt får dock förordna att dess beslut skall verkställas först sedan det har vunnit laga kraft.

Socialnämndens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om nämnden har meddelat beslut i fråga om

- ansökan enligt 2 kap. 3 §,
- bistånd enligt 4 kap. 1 §,
- vägran eller nedsättning av fortsatt försörjningsstöd enligt 4 kap. 5 §,
- förbud eller begränsning enligt 5 kap. 2 §,
- medgivande enligt 6 kap. 6 §,
- *medgivande enligt 6 kap. 12 §,*
- återkallelse av medgivande enligt 6 kap. 13 §,
- samtycke enligt 6 kap. 14 §, eller

– avgifter eller förbehållsbelopp enligt 8 kap. 4–9 §§.

6 §

Till böter döms den som

- överträder ett förbud eller en begränsning som har meddelats med stöd av 5 kap. 2 §,

- åsidosätter någon av bestämmelserna i 6 kap. 6 § första stycket eller 12 §, eller, om inte gärningen är belagd med straff i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling, 10 §,

Till böter döms den som

- överträder ett förbud eller en begränsning som har meddelats med stöd av 5 kap. 2 §,

- åsidosätter någon av bestämmelserna i 6 kap. 6 § första stycket eller 12 § *första stycket*, eller, om inte gärningen är belagd med straff i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling, 10 §,

² Senaste lydelse 2001:847

– utan tillstånd driver sådan verksamhet som avses i 7 kap. 1 §, – i strid mot ett förbud som har meddelats enligt 13 kap. 6 § fortsätter verksamheten.

– utan tillstånd driver sådan verksamhet som avses i 7 kap. 1 §, – i strid mot ett förbud som har meddelats enligt 13 kap. 6 § fortsätter verksamheten.

Allmänt åtal får väckas endast efter medgivande av socialnämnden, länsstyrelsen eller Socialstyrelsen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.
 2. Äldre föreskrifter skall gälla i ärenden där ansökan om medgivande har kommit in till socialnämnden före den 1 januari 2005.

BILAGA 3

Lagutskottets yttrande 2003/04:LU3y

Till socialutskottet

Socialutskottet har den 3 maj 2004 beslutat bereda lagutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2003/04:131 Internationella adoptionsfrågor jämte eventuella motioner.

I propositionen lämnar regeringen lagförslag som syftar till att stärka barnets rätt i adoptionsprocessen. Det gäller skärpta och tydligare villkor i lagen (1997:192) om internationell adoptionsförmedling för att en sammanslutning skall få auktorisation att förmedla internationella adoptioner, dokumentations-skyldighet samt ökade tillsynsverktyg för adoptionsmyndigheten. Statens nämnd för internationella adoptionsfrågor (NIA) föreslås avvecklas som nämndmyndighet och ersättas av Myndigheten för internationella adoptionsfrågor (MIA).

Vidare föreslås ändringar i äktenskapsbalken och lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap (partnerskapslagen) som innebär att adoptivförhållanden skall jämföras med biologiskt släktskap vid tillämpningen av reglerna om äktenskapshinder och partnerskapshinder. En konsekvens av ändringarna blir att adoptant och adoptivbarn inte längre kan ingå äktenskap med varandra eller registrera ett partnerskap.

De föreslagna ändringarna i äktenskapsbalken och partnerskapslagen, som är avsedda att träda i kraft den 1 januari 2005, bygger på Förmynderskapsutredningens betänkande (SOU 1989:100) Adoptionsfrågor och en inom Regeringskansliet upprättad promemoria. Såväl betänkandet som promemorian har remissbehandlats.

Med anledning av propositionen har väckts åtta motioner.

Lagutskottet har beslutat avge yttrande över propositionen såvitt avser förslagen om äktenskap respektive partnerskap mellan adoptivbarn och adoptant (avsnitt 11) samt motionerna So19 av Ingrid Burman m.fl. (v), So20 yrkandena 4 och 5 av andre vice talman Kerstin Heinemann m.fl. (fp), So21 yrkande 1 av Kenneth Johansson m.fl. (c), So23 yrkande 1 av Chatrine Pålsson m.fl. (kd) samt So24 av Kerstin-Maria Stalin och Mona Jönsson (båda mp). Yttrandet begränsas således till de rent familjerättsliga frågeställningar som innefattas i lagförslagen och motionsyrkandena.

Utskottet

Allmän bakgrund

Adoptionsinsitutet infördes i Sverige år 1917. Adoption enligt 1917 års adoptionslag innebar att det uppstod ett rättsförhållande mellan adoptanten och adoptivbarnet, som i allt väsentligt blev detsamma som mellan föräldrar och barn. Adoptionen medförde emellertid inte något familjerättsligt förhållande mellan adoptivbarnet och adoptantens släkt, s.k. svag adoption. Däremot hade adoptivbarnet i princip en familjerättslig relation till sin biologiska familj. Vidare fanns en legal möjlighet att under vissa förutsättningar häva en adoption.

Genom ändringar i adoptionslagstiftningen år 1958 infördes s.k. stark adoption i Sverige. Stark adoption innebär att alla familjerättsliga rättigheter och skyldigheter mellan barnet och dess biologiska släkt klipps av och att adoptivbarnet i princip står i samma förhållande till adoptanten och dennes släkt som adoptantens biologiska barn. Möjligheten att häva en adoption kvarstod emellertid till år 1970.

Nuvarande bestämmelser om adoption finns i 4 kap. föräldrabalken. En adoption innebär att barnet i rättsligt hänseende betraktas som adoptantens barn och inte som barn till sina biologiska föräldrar. Genom adoptionen övergår förmynderskapet, vårdnaden om barnet och skyldigheten att försörja det till adoptanten. Adoptivbarnet och dess avkomlingar tar arv och ärvs såsom adoptivbarnet hade varit adoptantens eget barn.

Beslut om tillstånd till adoption fattas av allmän domstol. Domstolen får ge sitt tillstånd endast om adoptionen är till fördel för barnet. Dessutom krävs att den som vill adoptera barnet har uppfostrat det eller vill uppfostra det eller om det annars med hänsyn till det personliga förhållandet mellan sökanden och barnet finns särskild anledning till adoptionen.

En adoption kräver som regel samtycke av barnet om det har fyllt 12 år. Samtycke behövs dock inte om den som skall adopteras är under 16 år och det skulle skada honom eller henne att bli tillfrågad eller om barnet är förhindrat att lämna samtycke på grund av exempelvis en psykisk störning. Även om barnets samtycke inte krävs skall barnets åsikter beaktas om dess ålder och mognad motiverar det. Det åligger socialnämnden, om det inte är olämpligt, att söka klarlägga barnets inställning. Är barnet under 18 år, krävs normalt samtycke också av barnets föräldrar. Innan domstolen beslutar skall yttrande inhämtas från socialnämnden.

Den som är gift får adoptera endast gemensamt med sin make. Den ena maken får dock adoptera ensam om den andre maken vistas på okänd ort eller lider av allvarlig psykisk störning. Den ena maken får adoptera den andra makens biologiska eller adopterade barn. Efter en sådan s.k. styvbarnsadoption eller närståendeoption anses barnet som makarnas gemensamma.

Våren 2002 beslutade riksdagen vissa lagändringar som bl.a. innebär att registrerade partner fått möjlighet att prövas som adoptivföräldrar. Härigenom kan två partner gemensamt adoptera barn och en partner kan adoptera den andre partnerns barn. Lagändringarna har trätt i kraft den 1 februari 2003 (prop. 2001/02:123, bet. LU27, rskr. 304).

En i utlandet beslutad adoption är i många fall gällande i Sverige utan att ytterligare beslut behöver fattas. Adoption som beslutats i ett annat land enligt 1993 års Haagkonvention om skydd av barn och samarbete vid internationella adoptioner gäller automatiskt i Sverige, dvs. direkt på grund av lag utan något särskilt beslut om det. Detta gäller för adoptionsbeslut som fattats i exempelvis Colombia och Polen. I en del övriga fall godkänner NIA att ett utländskt adoptionsbeslut skall gälla här. Enligt vad som upplyses i propositionen gäller detta numera endast ett fåtal länder. I det fall ett utländskt adoptionsbeslut inte har samma rättsverkningar som i Sverige, exempelvis när en adoption kan hävas såsom i Kina, Ryssland, Thailand och Vietnam, fullföljs förfarandet normalt med ett adoptionsbeslut i tingsrätten i Sverige. Ett sådant beslut behövs också om det inte fattats något beslut om adoption i ursprungslandet såsom exempelvis i Indien och Korea.

Av förevarande proposition framgår att det finns omkring 43 000 internationellt adopterade i Sverige som har kommit hit under åren 1969–2003. Ungefär 1 000 barn från utlandet adopteras varje år. Flest barn kommer för närvarande från Kina, Sydkorea och Colombia. När det gäller inhemska adoptioner redovisas i proposition 2001/02:123 att antalet sådana adoptioner successivt minskat under de senaste decennierna. År 2000 gav socialnämnderna yttranden till domstol för adoption för 113 barn födda i Sverige. Huvuddelen av yttrandena avsåg styvbarnsadoptioner (72 barn). Övriga yttranden avsåg barn som var placerade i familjehem (25 barn) och spädbarnsadoptioner (16 barn).

Äktenskap mellan adoptant och adoptivbarn, m.m.

Som tidigare redovisats innebär nuvarande bestämmelser att en adoption inte kan hävas, s.k. stark adoption. Däremot föreskrivs i 4 kap. 7 § föräldrabalken att, såvitt angår adoptivbarnets ställning till adoptanten och dennes släktingar, all verkan av adoptionen upphör, om barnet adopteras av någon annan än adoptantens make eller om adoptanten ingår äktenskap med adoptivbarnet. Bestämmelsen om äktenskap mellan adoptanten och adoptivbarn bör jämföras med 2 kap. 3 § äktenskapsbalken. Där sägs att äktenskap inte får ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon. För halvsyskon gäller att de inte får ingå äktenskap med varandra utan särskilt tillstånd. Ett adoptivförhållande utgör således inte något äktenskaphinder.

I samband med att lagutskottet våren 2002 behandlade den ovan nämnda proposition 2001/02:123 om partnerskap och adoption behandlades en motion vari krävdes lagstiftningsåtgärder i syfte att förhindra äktenskap mellan adoptant och adoptivbarn. I sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU27

konstaterade lagutskottet att sådana giftermål, såvitt utskottet hade sig bekant, knappast förekommer i Sverige. Med det synsätt på adoptionsinstitutet som sedan lång tid tillbaka är allmänt utbrett framstod trots detta den lagliga äktenskapsmöjligheten mellan adoptanten och dennes adoptivbarn, enligt lagutskottets mening, som stötande. Som Förmynderskapsutredningen framhöll redan år 1989 i betänkandet (SOU 1989:100) Adoptionsfrågor fann utskottet tiden mogen att avskaffa möjligheten för en adoptant att gifta sig med sitt adoptivbarn. Enligt lagutskottets mening fick det ankomma på regeringen att i lämpligt sammanhang till riksdagen framlägga erforderliga lagförslag. Utskottet förutsatte vidare att sådana förslag också kommer att innebära förbud mot registrering av partnerskap mellan adoptant och adoptivbarn. Vad utskottet sålunda anförde gav riksdagen som sin mening regeringen till känna (rskr. 304).

I den nu aktuella propositionen (avsnitt 11) föreslår regeringen ändringar i äktenskapsbalken som innebär att ett adoptivförhållande skall jämföras med biologiskt släktskap vid tillämpningen av reglerna om äktenskapshinder. Äktenskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas biologiska barn skall dock få ingås efter tillstånd. Detsamma skall enligt förslaget gälla för äktenskap mellan två adoptivsyskon (lagförslag 1). Motsvarande föreslås genom framlagda förslag till ändringar i partnerskapslagen gälla för registrering av partnerskap (lagförslag 5). Den i propositionen föreslagna ändringen i föräldrabalken är en följdändring (lagförslag 2). I sammanhanget kan nämnas att länsstyrelsen fr.o.m. den 1 maj 2004 är tillståndsmyndighet (prop. 2003/04:48, bet. LU19, rskr. 180).

De föreslagna lagändringarna är avsedda att träda i kraft den 1 januari 2005.

I motion So20 motsätter sig andre vice talman Kerstin Heinemann m.fl. (fp) regeringens lagförslag såvitt gäller möjligheten till äktenskap respektive registrerat partnerskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas biologiska barn samt äktenskap mellan två adoptivsyskon. Denna särbehandling av adoptivbarn är, enligt motionärernas mening, mycket tveksam. Ur lagstiftarens synvinkel måste det överordnade målet vara uppväxtförhållanden där adoptivbarnets relation till sina familjemedlemmar i adoptivfamiljen i så liten utsträckning som möjligt skiljer sig från ett icke adopterat barns relationer till familjemedlemmarna i sin biologiska familj. Motionärerna framhåller att de sociala och psykologiska faktorer som talar emot äktenskap mellan personer som biologiskt sett är helsyskon borde väga lika tungt när det gäller äktenskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas biologiska barn. I motionen yrkas att riksdagen antar förslagen till ändringar i äktenskapsbalken och lagen om registrerat partnerskap med de ändringarna att den sista av de föreslagna nya meningarna utgår (yrkandena 4 och 5).

Lagutskottet välkomnar det nu framlagda lagförslaget varigenom ett adoptivförhållande kommer att jämföras med biologiskt släktskap vid tillämpningen av bestämmelserna om äktenskapshinder och partnerskapshinder. Som tidigare framhållits i olika sammanhang framstår den nuvarande möjligheten

för adoptant och adoptivbarn att ingå äktenskap med varandra eller registrera sig som partner som närmast stötande. Även om biologiska band saknas, talar, enligt lagutskottets mening, såväl sociala som etiska skäl med styrka för att äktenskap eller partnerskap mellan adoptant och adoptivbarn inte bör tillåtas.

Den fråga som tas upp i motionen gäller hur reglerna för syskon bör utformas. Regeringen har härvid stannat för att inte föreslå ett absolut förbud mot äktenskap mellan adoptivbarn och adoptantens biologiska barn samt mellan två adoptivsyskon. Sådana äktenskap bör, enligt regeringens mening, tillåtas efter tillstånd av länsstyrelsen i det enskilda fallet; en ordning som motionärerna motsätter sig.

Inför ett ställningstagande till motionsspörsmålet vill lagutskottet först erinra om att de nuvarande äktenskapshindren och partnerskapshindren innebär att äktenskap eller partnerskap inte får ingås mellan dem som är släkt med varandra i rätt upp- och nedstigande led eller är helsyskon. Däremot få halvsyskon ingå äktenskap eller partnerskap med varandra efter tillstånd av länsstyrelsen (2 kap. 3 § äktenskapsbalken och 1 kap. 3 § partnerskapslagen). De nuvarande bestämmelserna om äktenskapshinder har motiverats av arvsbiologiska och sociala etiska skäl. En annan utgångspunkt har varit att äktenskapshindren skall vara så få som möjligt (se bet. LU 1973:20).

Enligt lagutskottets mening bör utgångspunkten för den bedömning som nu skall göras vara densamma. En annan utgångspunkt bör, enligt lagutskottets mening, vara att den nuvarande möjligheten för halvsyskon att efter dispens få ingå äktenskap med varandra inte ifrågasatts. Om man jämför ett adoptivförhållande med ett biologiskt släktskap får denna möjlighet betydelse när det gäller äktenskap mellan ett adoptivbarn och någon som är barn – biologiskt eller adopterat – enbart till en av adoptivföräldrarna. Som regeringen pekar på har ju barnen i dessa fall en rättslig förälder gemensamt och blir således att se som halvsyskon. De bör, enligt lagutskottets mening, liksom andra halvsyskon efter dispens kunna ingå äktenskap med varandra.

Vad sedan gäller frågan om äktenskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas gemensamma biologiska barn samt mellan två adoptivsyskon finns, enligt lagutskottets mening, skäl som talar för ett absolut hinder. Båda barnen har i dessa fall båda sina rättsliga föräldrar gemensamma och sociala och etiska hänsyn talar för ett sådant hinder. Generellt sett får det, som också regeringen anfört, anses som olämpligt att barn som vuxit upp tillsammans som syskon får gifta sig eller ingå partnerskap med varandra. Å andra sidan går det inte att bortse från att det, liksom när det gäller två halvsyskon, kan finnas enstaka fall där personerna har vuxit upp på skilda håll och där den ursprungliga familjegemenskapen saknas. I sammanhanget måste också beaktas att, enligt vad som anförts i propositionen (s. 77), tillstånd endast bör ges i undantagsfall och att vid prövningen i första hand sociala och etiska faktorer skall vara av betydelse. Att parterna vuxit upp tillsammans kan innebära att det är olämpligt att tillåta äktenskap. När det gäller adoptivbarn uttalas särskilt i propositionen att det måste beaktas att dessa kan vara särskilt sårbara på grund av sin bakgrund och att psykologiska aspekter i dessa fall kan tala

mot äktenskap. En grundförutsättning för att tillstånd skall ges är givetvis att det klart framgår att det är den sökandes egen önskan att ingå äktenskap och att ansökan inte är framtvungad. När dispensprövningen för registrering av partnerskap gäller personer som är att anse som syskon på grund av ett adoptivförhållande torde, enligt vad som uttalas i propositionen (s. 79), samma överväganden få göras som vid en motsvarande prövning för ingående av äktenskap.

Enligt lagutskottets mening utgör lagförslagen i denna del – dvs. möjlighet till äktenskap endast i undantagsfall efter dispens – en lämplig avvägning mellan ovannämnda motstridiga intressen.

Med det anförda föreslår lagutskottet att socialutskottet skall föreslå riksdagen att anta de framlagda lagförslagen i denna del och avslå motion So20 yrkandena 4 och 5.

Information till adoptivbarnet

Ingrid Burman m.fl. (v) föreslår i motion So19 ett tillkännagivande från riksdagen till regeringen om ett lagförslag avseende adopterades rätt att få känedom om att de är adopterade. Kravet på att i lag införa skyldighet för adoptivföräldrarna att upplysa barnet om sitt ursprung har varit föremål för behandling vid flera tillfällen. I motionen redovisas att Förmynderskapsutredningen (SOU 1989:100) tog upp frågan om en lagstadgad rätt men förslaget avvisades av de flesta remissinstanser. Motivet var, enligt motionärerna, att de som utretts av socialnämnd och fått tillstånd till adoptionen torde vara så medvetna om sina skyldigheter att en lagstiftning skulle uppfattas som ”förnumstig” och ”obehövlig”. Vidare redovisas att man i betänkandet Barn genom insemination (SOU 1983:42) fastslog att också, utifrån studier gällande adoptivbarn, ett sådant barn har ett mycket stort behov av att få kunskap om sitt ursprung och att möjligheterna att få en sådan kunskap om sitt ursprung har stor betydelse för barnets utveckling. En sådan öppenhet ansågs också, framhåller motionärerna, främja relationen mellan den adopterade och adoptivföräldrarna. Därutöver pekar motionärerna på att departementspromemorian Föräldrars samtycke till adoption, m.m. (Ds 2001:53) tog upp frågan om lagstadgad rätt för den adopterade att få kunskap om att vara adopterad. Utredaren föreslog att 4 kap. föräldrabalken skulle kompletteras med en bestämmelse om att adoptivföräldrarna så snart det lämpligen kan ske skall upplysa barnet om att det är adopterat. Enligt motionärerna är samtliga remissinstanser positiva till förslaget. Motionärerna anser att regeringen har en alltför passiv hållning i frågan och anför att införandet av en lagstadgad rätt för den adopterade att få kunskap om att vara adopterad är av yttersta vikt för att säkra barnperspektivet och barnets rätt i adoptionsprocessen. I motionen begärs att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med ett lagförslag i enlighet med det anförda.

I motion So21 anför Kenneth Johansson m.fl. (c) att flera utredningar framhållit det adopterade barnets behov av att få kunskap om sitt ursprung och att få veta att det är adopterat. I departementspromemorian Föräldrars samtycke till adoption föreslogs att 4 kap. föräldrabalken skulle kompletteras

med en bestämmelse om att adoptivföräldrar så snart det lämpligen kan ske skall upplysa barnet om att det är adopterat. En undersökning från Socialstyrelsen visar, anför motionärerna, att ett behov av en sådan ledning för föräldrarna föreligger. Även andra remissinstanser med stor tyngd i denna typ av frågor har tillstyrkt förslaget, exempelvis Rädda Barnen, Barnombudsmannen och Sveriges Psykologförbund. Med tanke på att frågan redan är beredd anser motionärerna att behov av ytterligare beredning inte föreligger. Regeringen bör, anför motionärerna, snarast återkomma till riksdagen med ett lagförslag med innebörd att adopterade skall ha rätt att upplysas om sin adoption. Detta bör, enligt motionärernas mening, ges regeringen till känna (yrkande 1).

Kerstin-Maria Stalin och Mona Jönsson (båda mp) begär i motion So24 att riksdagen skall besluta att adoptivföräldrar skall vara skyldiga att informera barnet om att det är adopterat (yrkande 1) och att socialnämnden skall vara skyldig att redovisa för domstolen att information lämnats till barnet (yrkande 2). Motionärerna anför att även små barn behöver få veta varifrån de egentligen kommer. Självklart måste detta samtal ske utifrån barnets mognad, men inte heller dröja alltför många år. Motionärerna pekar på att frågan bereds inom Regeringskansliet men menar att man redan nu borde införa en sådan bestämmelse. Barn i adoptionsprocessen måste, enligt motionärernas mening, ha rätt att få information som kan antas vara av betydelse. Domstolen är i alla adoptionsärenden skyldig att inhämta yttrande från socialnämnden. Enligt motionärernas mening skall socialnämnden, om barnets ålder och mognad tillåter det, söka klargöra barnets inställning och i yttrandet redovisa den för rätten. För att ytterligare stärka barnets rätt anser motionärerna att socialnämnden skall åläggas skyldighet att redovisa för domstolen på vilket sätt information lämnats till barnet och tydligt redovisa barnets åsikt. Denna skyldighet ska gälla från så tidig ålder som barn kan kommunicera sin vilja.

Som redovisats i motionerna föreslogs i departementspromemorian (Ds 2001:53) Föräldrars samtycke till adoption, m.m. en ny bestämmelse, 4 kap. 6 a § föräldrabalken, som ålägger adoptivföräldrarna att så snart det är lämpligt informera barnet om att det är adopterat. Den föreslagna bestämmelsen anknyter till de stadganden som finns i såväl barnkonventionen som i 1993 års Haagkonvention om att barnet har rätt till kunskap om sitt ursprung. Någon bestämd tidpunkt för när föräldrarna skall lämna upplysningar om barnet ges inte i den föreslagna bestämmelsen, utan det får ankomma på föräldrarna att avgöra när barnet har nått en sådan mognad att frågan om adoption kan tas upp. Enligt vad som anförts i promemorian åligger det socialtjänsten enligt socialtjänstlagen att följa upp vilka behov av hjälp och stöd som kan finnas sedan ett ärende om adoption har avgjorts. Om den eller de som adopterat ett barn inte upplyser barnet om att det är adopterat, torde det ankomma på socialtjänsten att stödja föräldrarna så att barnet får nödvändig information. Enligt vad som anförts i promemorian kan det inte uteslutas att det i något fall kan vara så att det aldrig kan anses lämpligt att barnet får information om att det är adopterat.

I den nu aktuella propositionen upplyser regeringen att departementspromemorian har remissbehandlats och att många remissinstanser är positiva till den föreslagna regeln. Frågan kommer att beredas vidare inom Regeringskansliet under året för att nå ett ställningstagande i syfte att stärka barnets rätt.

Mot bakgrund av vad som sålunda redovisats konstaterar lagutskottet att det nu föreligger ett långt framskridet lagstiftningsarbete helt i linje med motionsönskemålen. Enligt utskottets mening bör resultatet av det pågående beredningsarbetet inom Regeringskansliet inte föregripas genom några uttalanden från riksdagens sida.

Med det anförda föreslår lagutskottet att socialutskottet skall föreslå riksdagen att avslå motionerna So19, So21 yrkande 1 samt So24 yrkandena 1 och 2.

Översyn av adoptionslagstiftningen

I motion So23 yrkar Chatrine Pålsson m.fl. (kd) ett tillkännagivande från riksdagen till regeringen om en översyn av adoptionslagstiftningen med särskild betoning på ensamståendeoptioner (yrkande 1). Motionärerna framhåller att flera experter i Kommittén om barn i homosexuella familjer i betänkanandet Barn i homosexuella familjer (SOU 2001:10) i särskilda yttranden påtalat behovet av att den svenska adoptionslagstiftningen ses över. Vidare framhålls att forskningen är eftersatt beträffande adopterade barns uppväxt och utveckling med tanke på den speciella situation och bakgrund som dessa har att hantera under barn- och ungdomsåren, men också senare i livet. Vidare påpekar motionärerna att behovet av forskning och utredning om adopterade barn också har påtalats av bl.a. föreningen De adopterades röst. Motionärerna anser att en parlamentarisk utredning av hela adoptionslagstiftningen bör komma till stånd, då det är hög tid att ta ett helhetsgrepp om adoptionsfrågan. Vid översynen bör, enligt motionärernas mening, undersökas vad som tycks vara bäst för barnet enligt forskarnas uppfattning samt vilken familjekonstellation som är fördelaktigast ur barnets perspektiv. Med tanke på att ett adoptionshem i görligaste mån bör efterlikna det naturliga förhållandet i en familj, dvs. med en mamma och en pappa att identifiera sig med, bör översynen, anför motionärerna, särskilt utvärdera situationen och utvecklingen för barn som vuxit upp med endast en adoptivförälder. Synen på barns behov har, menar motionärerna, genomgått förändringar i många hänseenden sedan bestämmelserna rörande ensamoptioner tillkom år 1917.

Lagutskottet har i januari 2004 behandlat ett antal motioner vari begärts tillkännagivanden från riksdagen till regeringen om en översyn av adoptionslagstiftningen. I sitt av riksdagen godkända betänkande 2003/04:LU11 hänvisade lagutskottet till att utskottet inte tidigare motsatt sig en genomlysning av adoptionsinstitutet utifrån de synpunkter som framfördes i de då aktuella motionerna, men att resultatet av en aviserad uppföljning av den nya lagstiftningen om partnerskap och adoption borde avvaktas innan ställning togs till omfattningen och djupet av den mera allmänna översyn som motionärerna önskar få till stånd. Motionerna avstyrktes (prop. 2001/02:123, bet. LU27).

Enligt vad lagutskottet erfarit fick NIA i sitt regleringsbrev för budgetåret 2003 i uppdrag att kontinuerligt följa effekterna av den nya lagstiftningen om partnerskap och adoption och att senast den 1 februari 2004 lämna en första rapport till regeringen om ursprungsländernas reaktioner och utvecklingen när det gäller adoptionsverksamheten. I den rapport som NIA överlämnat till regeringen sägs att enligt NIA:s erfarenhet har endast några par visat intresse för att adoptera ett barn från utlandet och ännu färre har påbörjat en utredning. De som kontaktat en socialnämnd eller en adoptionsorganisation har fått information om att det ännu inte är möjligt att adoptera eftersom inget av de länder som auktoriserade adoptionsorganisationer samarbetar med accepterar registrerade partner som sökande. Av rapporten framgår vidare att samtliga ursprungsländer som tillfrågats om det är möjligt för registrerade partner att adoptera ett barn från deras land har svarat att det inte är möjligt. Varken de svenska adoptionsorganisationerna eller NIA har på något sätt erfarit att lagändringen medfört några komplikationer som försvårar samarbetet med dessa länder avseende internationell adoption.

Lagutskottet anser alltjämt att resultatet av det arbete som regeringen aviserat våren 2002 bör avvaktas innan ställning tas till omfattningen och djupet av den mera allmänna översyn av adoptionslagstiftningen som enligt motionärernas uppfattning bör göras. Mot denna bakgrund anser lagutskottet att det inte finns skäl att nu föreslå någon riksdagens vidare åtgärd med anledning av motionen.

Med det anförda föreslår lagutskottet att socialutskottet skall föreslå riksdagen att avslå motion So23 yrkande 1.

Stockholm den 27 maj 2004

På lagutskottets vägnar

Inger René

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Inger René (m), Marianne Carlström (s), Jan Ertsborn (fp), Christina Nenes (s), Hillevi Larsson (s), Yvonne Andersson (kd), Tasso Stafilidis (v), Maria Hassan (s), Bertil Kjellberg (m), Rezene Tesfazion (s), Anneli Särnblad Stoors (s), Henrik von Sydow (m), Niclas Lindberg (s), Johan Löfstrand (s), Mia Franzén (fp) och Rune Berglund (s).

Avvikande meningar

1. Äktenskapshinder för adoptivbarn

av Jan Ertsborn (fp) och Mia Franzén (fp).

Vi anser att den del av utskottets yttrande under rubriken Äktenskap mellan adoptant och adoptivbarn, m.m. som börjar med ”Inför ett” och slutar med ”och 5” bort ha följande lydelse:

Enligt lagutskottets mening är den av regeringen föreslagna ordningen, som innebär att äktenskap respektive partnerskap mellan två adoptivsyskon och mellan adoptivföräldrarnas biologiska barn och ett adopterat barn tillåts, olycklig. Som framhålls i motion So20 måste det överordnade målet vara uppväxtförhållanden där adoptivbarnets relation till sina familjemedlemmar i adoptivfamiljen i så liten utsträckning som möjligt skiljer sig från ett icke adopterat barns relation till familjemedlemmarna i sin biologiska familj.

Lagutskottet delar således motionärernas mening att de sociala och psykologiska faktorer som talar emot äktenskap mellan personer som biologiskt sett är helsyskon borde väga lika tungt när det gäller äktenskap mellan ett adoptivbarn och adoptivföräldrarnas biologiska barn och äktenskap mellan två adoptivsyskon. Vad som nu har sags gäller i motsvarande mån registrerat partnerskap.

Med det anförda föreslår lagutskottet att socialutskottet skall föreslå riksdagen att, med bifall till motion So20 yrkandena 4 och 5, anta de i propositionen framlagda förslagen till lag om ändring i äktenskapsbalken (lagförslag 1) och lagen (1994:1117) om registrerat partnerskap (lagförslag 5) med de ändringarna att den föreslagna sista meningen i respektive lagförslag utgår.

2. Information till adoptivbarnet

av Tasso Stafilidis (v).

Jag anser att den del av utskottets yttrande som under rubriken Information till adoptivbarnet som börjar med ”Mot bakgrund” och slutar med ”och 2” bort ha följande lydelse:

Lagutskottet delar motionärernas uppfattning och anser att det nu är hög tid att regeringen framlägger i motionerna begärt lagförslag. Ett sådant förslag ligger helt i linje med vad som föreskrivs i barnkonventionen och 1993 års Haagkonvention om att barn skall ha rätt till kunskap om sitt ursprung. Enligt utskottets mening är det obegripligt att det skall behöva ta så lång tid innan ett så pass förhållandevis enkelt lagförslag, som dessutom tillstyrkts av flera ”tungta” remissinstanser, kommer på ”riksdagens bord”.

Vad som anförts ovan bör socialutskottet föreslå riksdagen att, med bifall till motionerna So19, So21 yrkande 1 samt So24 yrkandena 1 och 2, som sin mening ge regeringen till känna.

3. Översyn av adoptionslagstiftningen

av Inger René (m), Bertil Kjellberg (m) och Henrik von Sydow (m).

Vi anser att den del av utskottets yttrande under rubriken Översyn av adoptionslagstiftningen som börjar med ”Lagutskottet anser” och slutar med ”yrkande 1” bort ha följande lydelse:

Enligt lagutskottets mening är dagens adoptionsregler skrivna för en annan tid och ett annat system. År 1989 presenterade Förmynderskapsutredningen sitt slutbetänkande med förslag till en revision av adoptionslagstiftningen. Sedan dess har inget hänt. I utredningsbetänkandet, (SOU 2001:10) Barn i homosexuella familjer, har flera experter påtalat att adoptionslagstiftningen är i behov av en översyn. Experterna framhåller också att forskningen beträffande adopterade barns uppväxt och utveckling är eftersatt.

Lagutskottet anser liksom motionärerna att hela adoptionslagstiftningen är i stort behov av en översyn, och det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ. Inom ramen för en sådan översyn finns det enligt utskottets uppfattning anledning att t.ex. se över kravet på att presumtiva adoptivföräldrar skall vara minst 25 år, och den nuvarande möjligheten till adoptioner bör bli föremål för en utvärdering. Lagutskottet anser också att det bör tas in en bestämmelse i 4 kap. föräldrabalken som stadgar att en adoption endast får ske om den är förenlig med barnets bästa. Det får ankomma på regeringen att framlägga erforderliga lagförslag.

Vad som anförts ovan bör socialutskottet föreslå riksdagen att, med delvis bifall till motion So23 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

4. Översyn av adoptionslagstiftningen

av Yvonne Andersson (kd).

Jag anser att den del av utskottets yttrande under rubriken Översyn av adoptionslagstiftningen som börjar med ”Lagutskottet anser” och slutar med ”yrkande 1” bort ha följande lydelse:

Enligt lagutskottets mening är dagens adoptionsregler skrivna för en annan tid och ett annat system. År 1989 presenterade Förmynderskapsutredningen sitt slutbetänkande med förslag till en revision av adoptionslagstiftningen. Sedan dess har inget hänt. I utredningsbetänkandet (SOU 2001:10) Barn i homosexuella familjer har flera barnexperter påtalat att adoptionslagstiftningen är i behov av en översyn. Experterna framhåller också att forskningen beträffande adopterade barns uppväxt och utveckling är eftersatt. Sedan dess har inget hänt.

I likhet med motionärerna anser lagutskottet att hela adoptionslagstiftningen är i stort behov av en översyn, och att det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ i syfte att få till stånd direktiv till en parlamentarisk utredning. Inom ramen för en sådan översyn finns det, enligt lagutskottets uppfattning, särskild anledning att se över nuvarande regler som möjliggör s.k. ensamståendeoptioner.

Vad som anförts ovan bör socialutskottet föreslå riksdagen att, med bifall till motion So23 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.